

Kellemes karácsonyi ünnepeket!
Boldog új esztendőt!

- Házunk tája • Lélegkondozó •
- Nyári történetek • Vidám oldal •
- Kapuk •

A tartalomból:

Jártunk a Palotában 6-7
Svéd karácsony 8-12
Határtalan magyar irodalom 13-15
A Duna és Norvégia 16-18
Született zöld 19
Pillantás a norvég múltba 20-26
A svédországi oktatás esélyei 28-29
Magyarok története 30-32
A szaglás titkai 34-35
Visszatekintés 36-39
Lélekgondozó 40-52

Ághegy melléklet 61-108

Az Ághegy-Liget Baráti Társaság honlapja:

<http://aghegy.hhrf.org/tarsasag>

Elnök: Madarassy Enikő albt.svedorszag@gmail.com

m e l l é k l e t 61-108. oldal

**Skandináviában rengeteg a liget (lund),
de MAGYAR LIGET csak egy van!**

Szerkesztő:

Tar Károly - lunditar@gmail.com

Honlap: <http://aghegy.hhrf.org/tarkaroly/>

Székely János - nikon@amdazerg.info

Fiókszerkesztőségek:

Oslo: Kovács Ferenc - kkferenc49@gmail.com Koppenhága: Pető Tünde

- tundepeto@hotmail.com Kolozsvár: J. Kovács Magda

kovacsmagdi45@gmail.com Berlin: Sárka Nóra norasarga@gmail.com

Az aláírt írásokért a szerzők felelősek. A szerkesztőség a beküldött írások magyarítását kötelességének tartja. A lapot a skandináviai magyar egyesületek és jóakaróink sokszorosítják és terjesztik.

Lapunk a világhálón: <http://magyarliget.hhrf.org>

ISSN 1404-7780

Radnóti Miklós: Tél verse

Hófafagyott levelet
kaparász dideregve a szellő.
Duzzadt, mint tele zsák:
hóval telik újra a felhő.
Nincsen csillag, a fák
feketálló törzse hatalmas.
Mégfagy az őz nyoma is.
Készül le a völgybe a farkas

Ady Endre: A hatalmas tél verse

Törvénye van a Nyárnak
S nincs törvénye a Télnek:
Nyáron némák a faluk,
Télen pedig kótyagosak,
Összevissza beszélnek.

Fázón átüzengetnek,
Jéggel, hóval borítva:
„Hé, szomszéd, most mondja meg,
Szeretem a más titkait,
Van-e valami titka?”

És szólnak, üzengetnek
A kis faluk így télen.
Szeretik egymást nagyon
S hófedeles házaikat
Ki-kitárják kevélyen.

És mindent elárulnak
A hó alatt a falvak:
A kis falusi erőt,
A sok mihaszna életet
S a nagy téli hatalmat.

S ha jön a Nyár, szégyenli,
Hogy megbotlott, megcsetlett:
Nyáron néma a falu,
Titoktartó s az emberek
Dolgoznak és szeretnek.

Dolgoznak és szeretnek,
Némán, izzadva, félve
És százszor szent titkaik,
Melyeket megszentelt a Nyár,
Bedobálják a Télbe.

Ünnep

Emlékezem gyermekkorom ünnepeire, különös tekintettel a karácsonyra. Mit írhatnék, hogy ne legyen unalmas, melyik mozzanatát emeljem ki az egykori csodának? Kérdeztem magamtól, hiszen mindenkinek vannak ünnepei és hozzájuk kötődő, bensőséges emlékei. De pont olyanok, mint az enyém vagy az öné, kedves olvasó, bizonyosan senki másnak nincsenek, biztattam magam.

Az ünnep készülődés és várakozás, áhitat és varázslat. Felemelkedés a hétköznapiakból, megőrizve valamit a régi szokásaiból. Készülünk testben és lélekben, szeretetben, csinosítjuk lakásunkat. Gyermekként számoljuk a napokat, hányat kell még aludni az angyal érkezéséig, milyen ajándékok, majd nem azt írtam, sorjáznak, ám az én időmben alig egy-kettő szerénykedett a fa alatt.

Havasalji szülőfalumban egykor nagy telek dúltak. Nem volt ritka, hogy térdig jártunk a csillogó, ropogós, friss hóban. Csúszkáltunk, szánkóztunk, nagyokat estünk a magas hótörlesztők, hóbuckák között, fiúk jeges hógolyói elől menekültünk. Egy korán sötétedő este ródlink felborult a lejtős utca szádában (kiszélesedő utcavég), és közben jobb kezem gyűrűsujja hátratorzott. Fájt kegyetlenül. Otthon a petróleumlámpa gyér világánál semmit sem vettek észre, én pedig mélyen hallgattam, mert amúgy is hosszabbra sikeredett a szánkózás, és tudtam, ha kiderül a baleset, sajnálat helyett korholás lesz a vége. Mai napig jókora bog éktelenkedik az ujjamon, gyűrűről szó sem lehet.

Folytatás a következő oldalon

J. Kovács Magda

házunk tája

Akkoriban természetes volt, hogy erdők övezik a falut. A lombhullató fák mellett, számomra a legkedvesebbek, a méltóságteljes fenyőerdők pompáztak fehér gallérjukkal a téli hidegben. Azóta, sajnos, talán a felmelegedésnek is köszönhetően, megkoptak a dombok, a közeli tetőről eltűntek a borókabokrok és az apró, fiatal fenyők. Megszelídültek a telek.

Advent a várakozás ideje. Csodálatos volt a hajnali misék, roráték hangulata. Hat órákor már az akkor még fűtetlen templomban voltunk, a rövid mise után vacogva szaladtunk haza. A finom, meleg reggelit jó étvággal bekaptuk, és uzsgyi, az iskolába. Láss csodát, nem nyafogtunk a korai felkelés miatt, része volt a karácsonyi készülődésnek.

Gyermekkoromban nem kellett messzire mennie a család valamelyik felnőtt férfitagjának egy szép erdei fenyőért. Kigyalogoltak fejszével, fűrészszel felszerelve a közeli fenyőerdőbe, kiválasztották a nekik tetsző szép példányt, és hazahozták. Mindig este, sötétben hozták a fenyőt, talán a szocialista hatalomtól való félelmükben, és elrejtették valahol a gazdasági udvarban a kisebbek szeme elől. Mi, nagyobbak is csak karácsony szombatján láttuk, már bent a szobában.

Ahogy közeledett az ünnep, estéink készülődéssel teltek. Emlékszem, milyen kincs volt a savanyú cukorka, amit a karácsonyfára akasztottunk. Édesanyám valamilyen rejtélyes úton hetekkel azelőtt beszerezte az édességet. Vacsora után, amint kis öcsém elaludt, édesanyám irányításával egyenként piros krepp papírba csomagoltuk a bonbonokat, és cérnát kötöttünk rájuk. Hol volt akkoriban a marcipános, kókuszos vagy a zselés szaloncukor, mai kedvencem? A diót ezüstös festékbe mártottuk, ha megszáradt, kis gyufaszálat szűrtünk a tövébe, és szintén felcérnáztuk. A kertünkben termett, apró jonatán almákat fényesre töröltük, és hasonlóképpen készítettük elő. Már csak a házilag sült kekszcsillagok, koszorúk, gyertyák meg a csillagszórók és néhány, szép, formásra vágott sztaniolpapírból felfűzött angyalhaj hiányzott.

Vakáció előtt Téli-fa-ünnepélyt rendeztek az iskolában. A kultúrotthonban, ahogy akkoriban nevezték a művelődési házat, izgatottan álltunk a színpadra állított „téli-fa” előtt. Vártuk tanítóink, tanáraink beszámolóit teljesítményünkről, de legfőképpen az ajándékokat. Én egy szép, színes, lakkozott, kapszos tolltartót szerettem volna, amilyent barátnóm, az

Kápolnásfalusi kilátás a Madarasi Hargitára

osztály másik kiváló tanulója kapott tavaly. Biztosra vettem, hogy idén nekem jut az áhított ajándék, hiszen hajszálla egyformák voltak osztályzataink. Szólítja tanító néni a névsorban előttem álló „vetélytársamat”, és a szokásos dicsérő szavak kíséretében átadja neki a díszes tolltartót. Csalódottan, szomorúan vettem át szerény ajándékomat, már nem is emlékszem, mi volt az, olyan mély hiányérzetet éreztem. Rádásul, az első tanítási napon azzal fogadott barátnőm, hogy székérdereknyi dívatos tolltartója van otthon, szintén szorgalmas nővéreitől örökölte az évek során. A tanító néni tudhatta ezt, mert közel laktak egymáshoz, és barátnőm bejáratos volt hozzájuk. Érdekes, a gyermeki lélek soha sem felejt el az igazságtalan vagy annak vélt megkülönböztetést.

Közeledett a szenteste. Előtte, a nagyhéten a sütés-főzés volt a főszerep. Nem volt szükség a maihoz hasonló nagy bevásárlásra, hiszen szinte minden kikerült a háztartásból. Már december elején, közepén minden családban lezajlott a disznóvágás, elkészült a kocsonya, disznófősajt, véres-májás, kiolvasztották a töpörtyűt, kissé megfűstölték a kolbászt, sonkabokát, füstölődött a szalonna. A pincéből felhozták a savanyú káposztát, a kamrából a kaprot, csombort, egyéb fűszereket. És készülhetett a töltött káposzta. Édesanyám saját háztáji pulykánkból főzte az ünnepi húsleveset, grízgaluskával tálalva fogyasztottuk az ünnep első napján. Addig kisült az kalács, a mákos beigli meg az aprósütemények. Emlékeim szerint nagyhéten, de szombaton mindenképpen böjttöltünk, azaz nem ettünk húst.

A könnyű vacsora után csengetett és megjött az angyal. Bevonultunk a szobába, a karácsonyfához, áhitattal álltunk, az ünnepi varázslatban.

Legjobban a csillagszórók sercegő, pattogó hangjára, no meg a fényére emlékszem, amelyeket mi gyűjtöttünk meg. Napjainkban lassan ezek a kis fényforrások is a feledés homályába vesznek, átadva helyüket más, kevésbé veszélyes karácsonyfadíszeknek.

A fa alatt kesztyű, sál, sapka, zokni, ceruza, fűzet volt az ajándék. Egyik télen egy drapp színű, piros rénszarvas svédminta kesztyűnek örvendtem a legjobban. Büszkén mentem vele az iskolába.

Ezzel még nem ért véget az este. Éjfél előtt templomba mentek a felnőttek. Csak mise után kóstolták meg a töltött káposztát, kalácsot, süteményeket. Homoród-fürdői borvizet ittak hozzá. Szesz italra családunkban nem emlékszem, falunk nem lévén bortermő vidék, ünnepi alkalmakkor legfennebb egy-két pohár köményes pálinkát fogyasztottak.

Az ünnep akkor igazi, ha teljes kikapcsolódást jelent. A régiek tudták ezt, ünnepeltek, imádkoztak, pihentek, találkoztak, beszélgettek. Megszületett a kised, elhozta a csodát!

Napjainkban ritkulnak a meghitt találkozások, kiadós beszélgetések, helyüket átveszi a világháló, a gépi világ, a rohanás. Pedig egyre több szabad idővel rendelkezünk. Milyen jó lenne, elődeinktől újra megtanulni az egymás iránti érdeklődés, az ünneplés művészetét!

J. Kovács Magda.

Jártunk a Palotában

Fényes április végi napon tizenvalahányan, úgy is mondhatnánk, a svédországi magyarok nem hivatalos küldöttségeként kíváncsi érdeklődéssel váraoztunk a **Sándor-palota** előtt. A palota egyszer egy évben, szeptember végén látogatható a nagyközönség számára, de Moritz László közbenjárására és régi svédországi kedves ismerősünk, Szőke László a Köztársasági Elnöki Hivatal Külügyi Igazgatóságának vezetője jóvoltából engedélyt kaptunk arra, hogy az Ághegy folyóirat Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társaságánál sorra kerülő bemutatónk előtt végigjárjuk a Budai Várnegyedben, a Szent György téren található épületet. Alatta halad el a budai Váralagút, fölötte épült a palota, jó kétszáz évvel ezelőtt. A klasszicista stílusú épület eredetileg a Sándor család otthona volt. 1867-ben Andrássy Gyula miniszterelnök ötlete nyomán a magyar állam előbb kibérelte, majd 1881-ben végleg

megvásárolta kormány számára, kisebb megszakításokkal a mindenkori magyar miniszterelnök rezidenciája volt. 2000–2002 között helyreállították. 2003 óta Magyarország köztársasági elnökének rezidenciája, a Köztársasági Elnöki Hivatal székhelye.

Szőke László kitűnő előadó, vérbeli diplomata. Volt alkalmunk többször is megcsodálni mindig vidám, hallgatósága figyelmét felkeltő előadásait. Göteborgban egyszer

poharazásos előadást tartott a magyar borok titkairól. Érdeklődési körre kiterjed a diplomáciai szabályokat, az illetet és az emberi kapcsolatokat bemutató érdekesítő történetekre,

társaságában egy-egy búcsúteára az előkelőség. Képzletünkben nagykövötteket látunk, akik pontosan meghatározott helyen addig szorongatták megbízóleveleüket, amíg az elnök úr baráti

amelyekből hallgatni jóleső füzereket alkot. Végigjártuk a palota termeit. Fenséges érzés volt államfők és számos itt megfordult neves ember nyomában járni, megcsodálni a palota puritán eleganciáját. Miközben egyre otthonosabban mozogtunk a termekben és a folyósokon is, ahol különféle lovas témájú festmények a palota gazdájának fiára, Sándor Móricra, az akrobatikus lovas mutatványokkal Pestbudát és Bécsset megbotránkoztatott grófra emlékeztünk, s akit ezért „az ördög istállómeisterének” és „ördöglovasnak” neveztek. Azt találgattuk, hogy melyik **titkos folyosón érkezett** egykor a Várszínházból, Sisi hercegnő

figyelmeztetésére ocsúdtak, és a protokoll szerint átadták, hiszen ez volt jelenlétük célja.

Sajnáltam, hogy telefonjainkat nem vihettük magunkkal, így fotó- és videófelvételeink valahol agybiani virtuális kameráink könyvtáraiban lapulnak, ahonnan egyre fakuló emlékezetünkkel csak a legmaradandóbbakat hívhatjuk elő.

Csodálatos volt a palota Dunára néző teraszán az ittjárt magasrangú államférfiak nyomában letekinteni Budapest panorámájára. A házigazda jóvoltávól akkor már borospohárral vagy pezsgővel álldogáltunk ott, örömmel konstatálva, hogy anyaországunk első emberének hivatali helyét joggal bámulja a világ, minden baráti és diplomáciai látogatás öregbíti hírnevünket, ahogy ezt mostanában más, hasonló alkalommal is joggal ismétелgethetjük: az ilyen helyeken „jó magyarnak lenni!” A haza pedig kitérőgítható! Mi ezt az élményt magunkkal hoztuk Skandináviába, és örömmel megosztjuk, gyözködünk, ha kell, hogy az ilyen történelmi és történelmünket alakító helyek a mindnyájunkké. A haza ott van, ahol magyarokban él a nemzettudat.

tk.

Svéd karácsony

Nem újdonság, hogy Svédország lakosainak száma a bevándorlással folyamatosan növekszik az utóbbi évtizedekben, ugyanakkor arányosan csökken a keresztyén hívek száma. A polgári társadalmi berendezkedés - annak ellenére, hogy értékrendszere látszólag változatlanul a keresztyén kultúra hagyományain nyugszik – ám a világi kultúrában - az országba beáramló túllihegett mássággal - bizonyos feszültség jelent meg. A keresztyénség 1060 körülre rögzült Svédországban, noha északon még megmaradtak a vikingek régi vallásai, de szentélyeik elpusztítására senki sem volt hajlandó. A keresztyénség előretörésével aztán a régi központ, Uppsala fokozatosan veszíteni kezdett jelentőségéből, melyet 1164-ben érseki székhellyé választásával és székesegyház emeltetésével, száz év múltával nyert vissza. A 12. század során alakult ki az ország középkori történelmének keresztyén egyházi szervezete és a centralizált állami hatalom közössége. A 18. század végétől hovatovább folyamatos szociál-liberális politikai vezetés lassan leváltotta azt a keresztyén társadalmi

értékrendszert, melyet a svéd állam-egyház 2000-es megszűntéig képviselt. Azóta hivatalosan is átállt arra a világi rendszerre, mely megtartotta ugyan a hagyományos keresztyén ünnepeket, de más tartalommal töltötte meg. Egyike ezeknek a karácsonyt megelőző négyhetes adventi időszak.

A fény ünnepe, azaz Szent Luca napja

A modern Lucia áttörése csak 1927 körül történt meg, amikor egy stockholmi nagy hírlap Lucia felvonulást rendezett igen pozitív visszajelzésekkel. Ugyanakkor a Kárpát-medencei Mikulás hagyomány nem létezik Svédországban.

A *Luciadagen* (ejtsd: lüsziadágen) azaz Luca napja december 13-ra esik. Svédország szerte népszerű ünnep megtettesítője a gyertyakoszorút viselő hölgy, a naptárban ez Lucia névnapja. Innen ered a neve is: fényt áraszt az év 347. napjára, a hófedte tájakra boruló sötétség országában. E napon kezdődik a karácsonyi időszak, és így első a svéd karácsonyi hagyományok között. Az ünnepség eredete egy téves naptári félreszámolás - a régi Julianus-

kalendárium - következménye: december 13-a volt ui. az év legrövidebb napja a mostani Gergely-naptár 1753-as svédországi bevezetése előtt (Magyarország már 1587-ben átállt). A Julianus-naptárban csak 365,25 napból állt a két tavaszi napéjegyenlőség között eltelt idő, viszont a valóságban 365,2422 napból. Talán nem tűnik soknak, és ne is foglalkozzunk a szökőévekkel, de 128 év alatt egy egész nap eltolódás lett belőle, ami 1300 körülre szinte két hétre növekedett. Ekkor volt a leghosszabb az éjszaka (a mai december 21-re eső téli napfordulóval ellentétben).

A nap Stockholmban is alig 5 órán át világol, de sokszor felhők takarják, és napközben is sötétség, szürkéség borul a vidékre. Az év leghosszabb éjszakája – a Luca-napi - amelyhez számos népi hiedelem, babona keletkezett. A magyar néphitben Lucát, mint a házra rontást hozó boszorkányt tartották számon, ami csöppet sem azonos a svédországiával. A svéd néphagyomány is veszélyesnek tartotta ezt a napot, ilyenkor legjobb volt otthon maradni, mert kint természetfölötti lények kísértettek.

Az ablakokban manapság is egész nap világít az adventi gyertya és a csillag, hogy egy kis fényt juttasson a szinte állandó sötétségbe. Aki teheti, melegebb éghajlatra utazik, hogy meleget és fényt tárolhasson. Az itthon maradtak feltöltődhetnek azzal a reménnyel, hogy a télnek vége lesz, és jön a tavasz.

Ennek az ünnepnek kellett egyfajta keresztényen tartalmat adni. Az 1800-as évektől kezdve egyre szorosabban kötődött a Szent Lucia-monda alakja a vértanúhalált szenvedett szicíliai szüzhöz. Lucia (csakúgy, mint Lucifer) neve a latin lux, azaz fény szóból ered. Talán ezért volt akkora jelentősége ennek az ünnepnek Svédországban, ahol annyira várják az emberek a tavaszt és a fényt az év (majdnem) leghosszabb éjszakáján.

A helyi Luca-napi menet (luciatáget)

Manapság országszerte december 13-án nagyszabású ünnepségekre kerül sor. Komoly (szépség)-verseny és szavazás előzi meg a szereplést, sok esetben a jelöltek a helyi lapokba is bekerülnek, mert minden vidék megválasztja a saját, hófehér ruhába öltözött Luciját, a haját fényt árasztó gyertyakoszorúval ékesítve, derekát pedig piros szalag díszíti. Bár az óvodákban és iskolákban is megemlékeznek az ünnepről, a hagyományos ünnepség a templomban zajlik. December 13-án reggel fél hétre időzített az ünnepség kezdete, akkor vonul be a fényhozó Lucia-menet a

Templomba énekszó közben. Elöl megy Lucia 7 égő gyertyával díszített zöld koszorúval a fején. Ma már modern és biztonságosabb elektromos gyertyák váltják fel az igaziakat. Luciat követi és énekkel kíséri a többi, természetesen fehérben tündöklő segítő – a kórus. Párosával menetelenek először Lucia udvarhölgyei (*tärnor*), a leányok kezében egy-egy szál gyertyával. Őket követik szintén fehér lepellel, csúcsos fejdíszükkel a csillagfiúk (*stjärngosar*) ótágú aranycsillagot tartva a kezükben, majd a manók (*tomtar*) vörös csúcsos sipkájukkal a fejükön. Bevonulásuk közben hagyományos adventi dalokat énekelnek. Az ünnepély fénypontjaként Luciat megkoronázzák a gyertyakoszorúval. Megemlítendő, hogy 2016 óta, már nem csak fiatal (kékszemű és szőke) hölgyek lucia-koronázása szerepel napirenden. A gender ideológia szerinti elfajulással és a nemi egyenjogúság elve hangoztatásával minden tiltakozás ellenére pl. sötétbőrű fiúkat is Lucióvá avatnak.

Az ország minden pontján, otthon és a munkahelyeken is megemlékeznek a Lucia-ünnepélyről.

Házunk tája

A karácsonyi kávézás elengedhetetlen tartozéka és az advent elmaradhatatlan hagyománya afféle sáfrányos sütemény, mazsolával a tetején, a Luca macskája (*lusekatt*), amihez forralt bort is isznak - (*varm glögg*): szegfűszeg-gyömbéres-fahéj és pálmacukorral édesített forralt

bor hámozott mandulával. Mindennek járuléka pedig az aranybar-na *pepparkakor*, amelynek összetevői: fahéj, őrölt gyömbér, szegfűszeg, kardemumma és őrölt szegfűbors. Ez egyfajta keksz – amolyan mézeskalácsféleség.

Az otthoni ünneplést bizonyos szertartás övezi. Kora reggel elsőként a család legidősebb lánygyermeké kel fel. Fehér lepelyszerű ruhát ölt magára, örök-

zöldekből font koszorút illeszt a fejére, és a szintén fehérbe öltözött testvérei kíséretében kávé, valamint péksüteményt visz be a még ágyban fekvő, gyerekeikre váró szülőkhöz. A fiúttestvérek csillagokat, míg a lányok égő gyertyákat tartanak a kezükben

Családi Lucia-ünneplés

A kedves és játékos, ugyanakkor sajátos jelentéssel bíró Lucia-hagyomány a sötétség és hideg ellen dacol, meghitt hangulatot teremt, valamint segít ráhangolódni az év legsodálatosabb ünnepére, a karácsonyra, melynek vallási jelentősége megszűnt. Vitathatalan, hogy a Lucia-monda és vele együtt a fény szerepe izgalommal teli várakozással tölti fel az egész országot, városok és falvak apraja-nagyját. Svédország mintegy a fény varázslatával kívánja széppé és különlegessé tenni a zord és sötét telet.

A karácsonyi szalmakecske végzete: ég a kecskebak!

A szalmából fonott kecske Skandináviában és Észak-Európában a karácsony jelképe. Eredete még a germán-skandináv pogány hagyományokig nyúlik vissza, a legendákban sokféle változata bukkan föl. Az egyik hagyomány szerint a kecske tisztelete Thor istennel hozható kapcsolatba, akinek a hintóját két kecske, név szerint Tanngrnisnir és Tanngnjóstr húzta. A kecskék neve fogcsikorgatást jelent, mely utalhat a vihar jelenségére is (Thor a vihar és termékenység istene), de a néprajzkutatók szerint a kecske inkább a vegetációhoz kapcsolódik, ugyanis az Edda hősi eposzban a kecskék nemcsak lóként szolgálják Thort, hanem a kiapadhatatlan táplálékforrást is jelentik számára. Thor, például este nyugovóra tértekor megöli, és vacsorára megsüti a kecské-

ket, majd érintetlenül hagyott csontjaikból új életre támasztja őket. Az egyik történetben, amikor Tjálfi és húga, Röska, akiknél Thor megszáll, húst vacsorázik, Tjálfi megsérti a tilalmat, és rágni kezdi a csontot. Ettől Thor egyik kecskéje kissé nyomorékká válik. Kárpótlásul Tjálfi és húga kénytelen Thor szolgálatába szegődni.

A skandináv néphit szerint mágikus erővel rendelkeznek az utolsó gabonaszákban lévő magok és az évszázadok során nem egyszer ezek a magok, illetve az ún. Aratás Szelleme, azaz a karácsonyi kecske (*Julbocken*) mentette meg az embereket év végén az éhezéstől. Az embernagyságú kecske ábrázolása amolyan jó intőjelként a 11. század óta ismert, amely képes volt elűzni a gonoszt és az ördögöt. Más források szerint a svédek a kukoricacsuhát nevezték népiesen kecskének. Mindenesetre a karácsonyi kecske funkciója, feladata a középkortól napjainkig rengeteg változáson ment keresztül. Eleinte az emberek a kecskét láthatatlan szellemnek hitték, ami mindig karácsony előtt jelent meg, azért, hogy megbizonyosodjon arról, hogy a karácsonyi előkészületek rendben zajlanak-e. Az embernagyságú kecskék szalmából vagy durván faragott fából készültek. Később az angol hagyományokhoz hasonlóan a skandináv országokban karácsonykor vagy a három királyok napján, a fiatal férfiak jelmezbe öltözve házról-házra jártak, ahol vagy karácsonyi énekekkel vagy tréfás színjátékokkal, jelenetekkel kísérelték meggyőztetebbé tenni az ünnepeket. Ez a szokás a 17. századtól egészen a 20. század elejéig fennmaradt, majd kihalt. A csoport tagjai, éppen úgy, mint a Kárpát-medencei bethlehemezésnél, a karácsony jelmezeit öltötték magukra, amelyek között mindig fontos szerepe volt a lármás, néha ijesztő lényként ajándékot követelő karácsonyi kecskének. A 19. században viszont a

kecske egész Skandináviában az ajándékosztó szerepét kezdte betölteni, úgy, hogy az egyik férfi családtag beöltözött karácsonyi kecskének és ajándékot osztogatott a gyerekeknek (a Kárpát-medencei Mikulás ünnepség megfelelője?) Napjainkban a kecske emlékét csak az IKEA áruházakban kapható szalmakecske őrzi. Svédországban karácsonykor ott lóg a fenyőfán, nyakában piros masnival.

A 21. századi Svédországban még mindig népszerű karácsonyi tréfa, hogy a szomszéd háza elé helyeznek egy szalmakecskét, anélkül, hogy a szomszéd észrevenné, majd ugyanígy még aznap visszalopják.

Elképzelhető, hogy erről a “huncutságról” jutott eszébe Stig Gavlén, Gävle városa hirdetési iroda konzultánsának 1966-ban az az ötlet, hogy készítsék el a kecske, óriás változatát és helyezték el a város főterén. Gävle (kiejtése Jävle) hetvenezres svéd kisváros Észak-Svédországban, Stockholmtól jó 200 km-re északra, a Balti-tenger partján. A város elöljáróinak mindenestre megtetszett az ötlet, és 1966-ban a kecske első makettjének elkészítését egy mérnökre bízta, a felállítását pedig az akkori városi tűzoltó parancsnokra, Gavlén bátyjára, Jörgen Gavlénra. Mivel a középkorban alapított Gävleben, a különféle tűzveszék miatt nem sok történelmi emlék maradt épen, a városka vezetői kapva kaptak a helyi reklámszakember ötletén és megépítették Svédország karácsonyi óriás szalmakecskéjét. A 12½ méter magas, 7 méter hosszú és 3 tonnás szalmakecskét advent első hétvégén állították fel. Arról, hogy a hatalmas karácsonyi szalmakecskének sikerült-e odavonzania néhány idegenforgalmi látogatót – esetleg szakembert – nem szól a deta. Mindenképp az újév beköszöntésével ünnepélyes keretek között valaki felgyújtotta a

szalmakecskét, és az porrá vált, annak ellenére, hogy a szomszédos tűzoltóaktanyán teljes felkészültséggel ügyeltek a lánglovagok. A kecskének csupán a fém tartóváza maradt meg. Ettől kezdve hagyománnyá vált a karácsonyi szalma kecske állítás, azonban nem tudni, hogy mi okból, de szinte a kezdetektől arra készítetted embereket, hogy felgyújtás. Pedig a gyújtogatás Svédországban is törvénybe ütköző cselekedet, ennek ellenére a szegény kecske szinte minden évben vandalizmus vagy gyújtogatás áldozata lett. Talán, mert minden város lakó tudja, hogy a felállított kecske közelében van a tűzoltó állomás, ami azt jelenti, hogy a tűzoltó brigád percekben belül ott van, még mielőtt komoly kár keletkezne. Pedig a kecske egy vagyonba kerül, ráadásul a Kecske Bizottság törvényei szerint, ha a kecskét még december 13-a előtt felgyújtják, újat kell felállítani.

A szalmakecske és teteme

Az ünnepi kecskét az azóta eltelt 54 esztendőben minden évben felállítják, és annak ellenére, hogy 2 méteres

fémkerítéssel vették körbe, helyi örök és katonák a közeli gyalogsági ezredből vigyázták testi épségét, 29 alkalommal még is felgyújtották és porig égve találták. A kecske elégséneke története - mint hagyományos svéd karácsonyi regében a jó és a gonosz erőinek összeapása, minden évben - bekerült a Guinness Rekordok Könyvébe is. Sikertörténete pedig, hogy 2014-ben néhány kisebb incidencstől eltekintve, ép bőrrel úszta meg az évfordulót és Kínába szállították a Kecske évének megünneplésére.

A Gävleben állított hatalmas kecskebak elégetése manapság hovatovább egyfajta karácsonyi hagyomány Svédországban. Ugyanakkor a mindennaposá vált autógyújtogatások és lakott területeken történő robbantgatások ügye hatalmas kihívást jelent a rendőrségnek. Ám, ne rontsuk vele a karácsonyi hangulatot, erre más alkalommal is visszatérhetünk.

Békássy Albert

Határtalan magyar irodalom

Hajnalban 12 fokal hűsségből startoltunk – nagy reményekkel, melegebb éghajlatra vágyva – Budapestre. Landoláskor a barakkcsarnok egyik munkatársa nem is értette, miért lelkendezünk annyira a Pesten szokatlanul alacsonynak számító 19 foknak. Családi körben már-már szállóige, hogy mi minden plusznak örülünk. Másnap boldogan csomagoltunk rövidnadrágot, szellős pólókat a Balatonra szánt guri-böribe. Az utolsó percben azért betettünk még könnyű pulcsit, szélzsekit és kis átmérőjű esernyőt is. A vonat ablakán át csodásan zöld, napsütötte táj kísért bennünket az első 50 kilométeren. Aztán elborult az ég, a távolban lába nőtt a felhőknek, vagyis esett. Végül mi is befutottunk egy zivatarba. Úgy gondoltuk, ez az égi áldás nem nekünk szól, és lám, Badacsonyban már csak néhány felhőpamacs maszatolta az eget. Szállásunk teraszáról olyan rikitóan kék Balaton tárult elénk, mintha fotoshoppal retusált prospektusból vágták volna ki. Hogy láthatta Egy József e tájat pasztelles, fátyolos színekben?

Hírnök érkezett, 14 fokos a víz, vihar közeledik. Hittük is, nem is. A kétnapos tanácskozásból úgyis kiszakítunk néhány órácskát fürdőzésre, napozásra. A hivatalos nyitásra, program-ismertetésre, eligazításra természetesen beültünk, az ebéddőig hadd melegedjen a Balcsi...

Határtalan magyar irodalom címmel rendezett konferenciát a Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága

(MNYKNT) május 29-31-én Badacsonyban, ahol meghívott előadóként vehettem részt.

A konferenciát Juhász Judit, az Anyanyelvápolók Szövetsége elnöke köszöntötte.

(fóto: Juhász Judit előadása)

Az esemény főszervezője, Pusztay János nyelvészprofesszor elmondta, hogy a társaság munkájában túlsúlyba kerültek a nyelvészeti témájú tanácskozások, tudományos projektek, ezért érezték szükségét, hogy egy színvonalas

irodalmi fórumnak is keretet biztosítsanak. Álljanak most itt az ő szavai:

„Konferenciánk címe: Határtalan magyar irodalom. Sokakkal egyetértve úgy gondolom, EGY magyar irodalom van. Am többekkel egyet nem értve, akik értelmetlennék tartják az anyaországi és a határon túli, illetve a diaszpórában művelt irodalom megkülönböztetését, én

fontosnak tartom, hogy az anyaországon kívüli magyar irodalom önálló fórumot kapjon. Elsősorban azért, mert eltér az irodalom funkciója az anyaországban és a kisebbségi magyarság, a diaszpóra magyarsága körében. Az anyaországon kívül fontos szerepe van a nyelv megőrzésében és így a nemzetmegtartásban, az identitáserősítésben is. Továbbá, ha a határon túli magyar irodalomról az anyaországgal együtt tartunk pl. konferenciát, óhatatlanul elsikkad – már csak a mennyiségi különbség okán is.

[...] A konferencia részéről egy tágabb koncepciónak része – egy nyelv- és kultúrastratégiát képviselő koncepcióé.

A magyar nyelv és kultúra megőrzését és fejlesztését feladatának tartó koncepció több évtizedes múltra tekint vissza. Ezen belül Balázs Géza professzor, a MNYKNT elnöke, az Anyanyelvápolók Szövetsége alelnöke teremtette meg a magyar nyelvstratégiát. Ezt a kettős, egymást támogató gondolatmenetet folytatva, s a veszélyeztetett finnugor nyelvek és népek példáját látva, alakítottam ki az elmúlt egy-másfél évtizedben a magam koncepcióját.

Az ENSZ az idei évet a veszélyeztetett (öshonos) nyelvek évévé nyilvánította. Én mint finnugor nyelvekkel és népekkel foglalkozó szakember ebből az alkalomból szervezek június végén konferenciát oroszországi finnugor területekről hívott előadókkal, hogy megvitassuk, milyen jelenleg az ottani finnugor nyelvek helyzete, s milyen jövő vár rájuk.

Mivel a magyar nyelvre is sok veszély leselkedik, szeptember végén Széphalomban, a Magyar Nyelv Múzeumában, a múzeum igazgatójával, Nyiri Péterrel együtt a határon túli magyar nyelv helyzetéről rendezünk konferenciát.

A finnugor írók kongresszusát augusztusban Kolozsvárt tartjuk, s témája: akárcsak a jelen rendezvényé, a diaszpóra irodalma, a magyarok esetében természetesen beleértve a határon túli magyar irodalmat is.

A koncepciónak további eleme a „Magyar szemhatár” című sorozat, amelyet – javaslatomra – a Nap Kiadóval a tavalyi év végén indítottunk el. Ennek célja, hogy a határon túli magyar területek és a diaszpóra helyzetéről adjon – esszészerű írásokban, melyek szerzői az érintettek közül kerülnek ki – áttekintést jelenlegi helyzetükről. Első kötetünket – mivel a gondolat is egy ungvári tartózkodásom alatt villant be – a legnehezebb sorsú magyarság szülőföldjének, Kárpátaljának szenteltük. A kötet szerkesztője a körünkben lévő Zékány Krisztina tanszékvezető asszony az ungvári egyetemről. A sorozat következő kötete a Vajdaságot fogja bemutatni.” (e-nyelv.hu <http://e-nyelvmagazin.hu/2019/06/01/hatartalan-magyar-irodalom/>)

Alagsori, családiás hangulatú konferenciatermünk elsötétedett. Pulóverbe bújtunk. Az előadások hevében mit sem törődünk a kinti viszonyokkal. A vacsorához menet az óvatosabbja már felszerelkezett esernyővel, de ha nem akartak Mary Poppinsként levegőbe emelkedni, gondosan összehajtogatva retikülbe, farzsebbe rejtették. Nagyjából száraz bőrrel úsztuk meg ezt a kurtácska gyalogutat. Ellenben, hazamenet volt már haddelhadd; szél, villám, zivatar. S oly goromba hőmérsékletesés, hogy az éjszaka folyamán legszívesebben még a sifont is magunra húztuk volna takaró gyanánt. A házínéni röstellkedve szabadkozott, hogy nem járta végig éjjel a vendégszobákat. Isten bizony befűtött volna! A reggeli utánra ígérte, de a

szomszédban folyó építkezés miatt egy áramszünet közbeszólt, s ugyan már energiatakarékos gázkazánra álltak át a vegyes tüzelésűről, a vezérléshez áram kellene... Mécsesek sápadt fényénél olvastak fel azok, akiknek nem volt fejben a mondandó. Számítógépes prezentációról szó sem lehetett. Kísértetalakok – kézben pislákoló lánggal – vonultak libegő árnyalakat húzva maguk után a toalettre menet. Elfogytak az ülőhelyek, e zord időben felértékelődtek a programok. Szünetekben is fedett helyre, szobánk ablaka mögüli csodás kilátáshoz – Balatonnézőbe – menekültünk. Haragos

szürke volt a nagy víz, szemben sűrűn pislogtak a viharjelző lámpák.

A Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága elnöke, Dr. Balázs Géza nyelvész vitaindítónak is beillő előadásban vette elő irodalmunk megosztottságának/egységének sokat tárgyalt kérdését. Minderről nyelvészként beszélt, így a vitát képes volt izgalmas, új szempontokkal gazdagítani.

A konferencia egy-egy nagy napot szánt a Kárpát-medencei, illetve a nyugati magyar irodalom megtárgyalására. Az első napon Kárpátalját 4, a Felvidéket 3, Erdélyt, a Partiumot és a Délvidéket 1-1 előadás képviselte.

A második napon Moritz László (Stockholm-Budapest) „A magyar irodalom Svédországban, az Ághegy tükrében” c. előadásában ismertette a tíz kötetet megélt skandináviai irodalmi- és művészeti folyóiratot.

Kelemen Mária (Németország) a német nyelvterületen fellelhető magyar jelenlétről beszélt nagy felkészültséggel és részletességgel.

Sárközy Péter két olasz költő magyar identitástudatáról szólt, és ismertette a külföldön nyelvdiplomáciai szinten (is) működhető magyar nyelvi-professzorátusság szükségességét.

A nyugati magyar irodalom napján előadásomban szólhattam az általam már több fórumon és műfajban (tv, film, rádióriport, irodalmi est, forgatókönyv, esszé, ismeretterjesztő cikk) felelgetett mentoromról, költőtársamról, a tíz éve elhunyt Sulyok Vincéről (Ménfőtől Ménfőcsanakig. Sulyok Vince történész, költő, műfordító életműve).

A konferencia zárását megelőző órákban felragyogott a nap. A könnyű pulóver még elkelt a hátunkon. Utaztunk sebtiben tovább, az országon átlósan keresztben, Badacsonyból Békésbe egy másik összejövettelre. Félúton faképnél hagytuk a hideget, és légkondicionált sebesvonatunk alagutat fűrt a párás, nagyalföldi kánikulába. Túrkevéen már azt sem tudtuk, hová bújunk a meleg elől.

Sehová! Minden pluszt meg kell becsülni. Begyűjteni, eltárolni. Jöhet még kutyára dér, ránk hó és fagy a zord északon...

Kovács katáng Ferenc

A felvételeket
Muzsnay Árpád készítette

A DUNA ÉS NORVÉGIA

A víz körülvesz minket, alkotóelemünk. Alattunk, felettünk. A világ legismertebb könyve is a vízzel kezdődik. Az egyházi rituálé fontos része, egy közösség tagjává válik az ember miután kapcsolatba kerül ezzel az elemmel. A vízzel való kapcsolat sokrétű. A kapcsolat minősége lehet jó, de néha tragikus is.

A hatalmas norvég kereskedelmi flotta a világ minden tengerén jelen van, nem csak halászhajókkal, hanem egy jelentős kereskedelmi flottával és turistahajókkal is. A Royal Caribbean Cruiselines sok tízezer utast szállít és általában nem lépnek fel különösebb események, ha eltekintünk a norovírus okozta roszszullétől.

Norvég tulajdonban van az a turistahajó, a *Viking Sigyn is*, mely a Dunán 2019. május 29-én, szinte elképzelhetetlen zuhogó esőben hegymenetben haladt a

Fotó: NTB Scannpix

Margit híd alatt. A *Viking Sigyn* turistahajó a Margit híd pesti oldalán érte utól a *Hableány* sétahajót és szabálytalanul próbálta előzni.

A szállodahajó ukrán kapitányának az előzés miatt rádiókapcsolatba kellett volna lépni a *Hableány* vezetőjével. Ez azonban nem történt meg. A hatalmas turistahajó 7 másodperc leforgása alatt

A hajószerencsétlenség helyszíne
2019.05.30 (Fotó: Dr. Csángó Péter)

«ledarálta» a Hableány nevű sétahajót, melyen délkeleti turisták voltak.

28 ember életébe került, hogy a Viking Sigyn kapitánya nem tartotta be a folyami hajózás szabályait. Híd alatt előzött, nem vette fel a kapcsolatot azzal a hajóval, amit megelőzött, csak hosszú percek után vette fel a kapcsolatot a diszpécserekkel, akiket a katasztrófáról kellett értesítenie. Téves rádiócsatornát használt és nem a vészhelyzetvonalat.

(1)

A hajózási szabályok szerint a találkozás vagy előzés csak akkor engedhető meg, ha a hajóút szélessége kétséget kizáróan elegendő az egyidejű áthaladáshoz, de az áradó Duna miatt nem volt elég hely két hajónak a Margit híd alatt. Az ukrán kapitány ehhez képest nemcsak a veszélyt, de az ütközést sem észlelte.

Folytatása a 18. oldalon

KAPUK Ligeti Pál fotósorozata
Budavári belső kapu vásárnapon

Amerikai utasai kiabáltak neki, hogy elűtött egy kisebb hajót. Még akkor sem tudta pontosan, hogy mi történt, amikor a mögötte érkező Viking Ingi vezetője rákérdezett. A Magyar Nemzet szerint ez a hajó is áthajózott a Hableány és utasai felett. A Hableányt képviselő ügyvéd szerint a segítségnyújtás elmulasztását a Viking Ingi esetében is vizsgálni kell (4).

A Duna magas vízállása miatt a mentési

munkálatokat csak akkor tudták megkezdeni, mikor a Duna szintje méterekkel leapadt. Kiváló nemzetközi együttműködés tanúi lehettünk, Koreából rövid idő alatt érkeztek meg a tapasztalt búvárok, kik összedolgoztak a magyar szakértőkkel. Több holttestet már elsodort a víz és csak a Duna alsóbb szakaszán találták meg. A Margitszigeten hetekig jelen volt a terrorelhárítás (TEK) és olyanok, akik a dél-koreai áldozatok rokonainak lelki segítséget tudtak nyújtani. A református egyház gyűjtést szervezett a hozzátartozók megsegítésére.

A kapitány, kaució ellenében, szabadlábban védekezhet. A Viking Sigyn 2019 júniusának közepén elhagyta az országot. A tulajdonos, Norvégia második leggazdagabb embere, Svájcban lakik.

Csángó Péter

1. Magyar Nemzet, Szemán László János, 2019.06.15
2. <https://www.abcnyheter.no/nyheter/verden/2019/06/06/195583964/kapteinen-under-viking-sigyns-dods-kollisjon-i-budapest-krasjet-ogsa-i-april>
3. <https://www.tu.no/artikler/donau-cruise-entde-i-tragedie-norskeid-skip-involvert/466566>
4. Farkas G.: A Viking Sigyn kapitánya több hibát is elkövetett. (2019.07.17. www.24.hu) Dr. Csángó Péter, Budapest/Kristiansand, 2019.07.17.

Folynak a mentési munkálatok

Kovács katáng Ferenc

Született zöld

Állok a sorban, mindent látok és hallok. A pult végén magas homlokú, nyílt tekintetű lányok rakják papírzacskóba az árut. Ifjonti hévvel érvelnek a műanyag szatyrok ellen. Pólójukon Greta Thunberg svéd diáklány méregzöld arcma. Rollupon színes ábrák, diagramok, elrettentő felvételek. Szemétsziget az óperenciás tengeren, lufira felfújódott bálnák. Körülöttem sápadt, szörnyűlködő vásárlók. Leülök egy padra – zöldidegennek bélyegzett őskövület – tesztek úgy, mint akit legyűrt a kor, pedig csak indulataimmal viaskodom. Nekem legyen lelki furdalásom, mert folpackba csomagolnak minden egyes borsószemet? Nem az én tisztém eldönteni, mi hoz bajt a Földre, vízre, ózonpajzsra. Vannak nálam okosabbak; választottak, erre kitanultak. Zöldtudatosá akarnak gyúrni. A magam módján voltam, vagyok és leszek is. Zöldfűlűn, zsebpénzre éhesen anyám szavára vittem vissza a tejes-, sörös- és bambisüvegeket. Mosták, sterilizálták, újratöltötték. Megelőztem a mozgalmat? Gyalog jártam, nem kopott térdig a lábam, időnként elkötöttem nagyapám kerékpárját. Az útközépen fociztunk, szánkóztunk, korcsolyáztunk, kipufogógázzal nem mesélt a fáma. Nagyi teknőben mosott, háznál főzött vegyszermentes szappant használt. Nap és szél szárította a ruhát (s ugrottunk, mint a dörzsölt bolha, eső elől lekapkodni a kötélről). Szárítószekrény, mikrohullámú sütő, jégkockaadagoló? Minek gyártják, hogyha káros? A harmadik szomszédban volt csak tévé, esténként oda jártunk. Másnap megdumáltuk a suliban; egy csatorna, egy az élmény.

Tekerős kávédarálónk volt, rézmozsarunk, Nagyi nem konyha-géppel, közönséges fakanállal kevert az ötlaposhoz tészta. Régi újság porosodott a sarokban, pukkasztós fólia híján abba csomagoltunk.

Konditerem helyett a veteményesben kapáltunk, lócitrommal trágyáztuk a földet. Ásott kút vizével locsoltunk, előtte benne hűlt a dinnye és a szikvíz. Artézi vagy nyomókútból ittunk, nem petpalackból. Elektromos fűnyírót csak amerikai filmekben láttunk. Mi, a született zöldek.

Nem dobtunk szemétkébe semmit. Moslék a disznónak, száraz kenyér prézlinek, lyukas bilibe muskátlit! Rozsda ellen avas szalonnaszír a fűrészlapra. Hullott gyümölcs nem létezett. Összeraktuk, ami szétesett. Komoly szerszámot a szomszédtól kértünk kölcsön. Mi, az alaptól zöldek.

Huzat volt nyáron, nem légkondi. Télen réteges-mackósan öltöztünk a mérsékelt fűtött lakásban.

Jött idő házalókkal, csábító masinákkal, zsúfolt áruházakkal. Elirigyeltük a szomszéd meggyipros autóját. Orrán-száján reklámtévé került a konyhába is.

Dübörög a fogyasztói társadalom. A fejlődés érdekében harácsolj, zabálj!

Kiközösítenek, ha nem vagy trendi, korszerű és modern, ha nincs húzós zöldszlogened? Ne ostromozd magad, ha bedaráltak a fogyasztói láncba! Hogy is állunk ok és okozattal?

Kedves ifjú barátaim, pénteki iskolakerülők! Helyesírási hibáktól hemzsegő felirattal, kólával a kézben, rágózva, üres szavakat skandalva jutunk-e előbbre? Még valami, József Attilától:

Ne légy szeles.

*Bár a munkádon más keres –
dolgozni csak pontosan, szépen,
ahogy a csillag megy az égen,
úgy érdemes.*

PILLANTÁS A NORVÉG MÚLTBA

- a legkorábbi magyar források -

Több mint 200 éve még a «közeli» falvak is sokszor több órányi, vagy egy-napi járásra voltak egymástól. Talán nem is látogatták egymást túl sűrűn az őseink, és legszívesebben ugyanabból a faluból nősültek.

Vonatkozik ez Magyarországra, de elsősorban Norvégiára. Még a 20. században is sok olyan település létezett, melyet a postahajó csak hetente egyszer látogatott meg. Azóta Norvégiában a postai szolgálat nem hogy a szigetek viszonylatában, de a szárazföldön sem javult, sőt.

Az egymás közötti, vérrokonok közti házasodás eredményét láthatjuk olyan területen is, mint a veleszületett genetikai megbetegedések. Saját szememmel láttam a jelenséget Észak-Norvégiában, Røst szigetén, ahova annak idején

heli-
kopterrel
utaztam
Bodóból.
Norvégia
lakossága
a pestis-
járvány
után
annyira
meg-
gyérült,
hogy a
közeli
rokonok
egymás
közötti
házasodá-
sa gyako-

rívá vált. Ennek hosszú lejáratú genetikai következményeit ma, a 21. században is ismerjük, Kåre Berg oslói genetikus kutatásainak köszönhetően. Az egyik ilyen gén nagyon gyakori Nyugat-Norvégiában. Érdekes történelmi párhuzam, hogy hazánk lakossága a törökdülés nyomán a 15. századhoz képest a felére csökkent, és csak a 18. századi tömeges betelepítések után kezdett emelkedni.

A 18. század végén Magyarországtól nem néhány óra távolságra volt Norvégia, hanem hetekig tartó utazásra. Így alig tudtak valamit erről az országról.

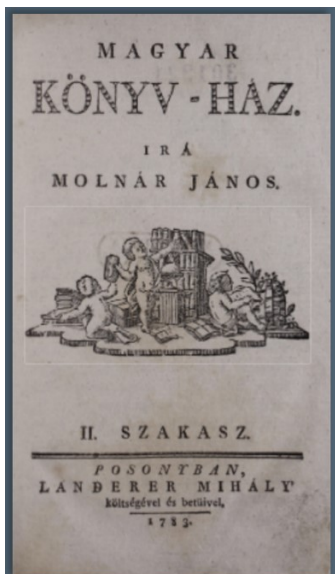
A www.arcanum.hu segítségünkre lehet. Komoly és mulatságos szövegeket találhatunk a régi dokumentumok oldalain. Mai szemmel nézve derültséget okoznak. Már maga az, hogy szövegeket ilyen régi nyelvezeten olvashatunk, különleges érzéssel tölthet el.

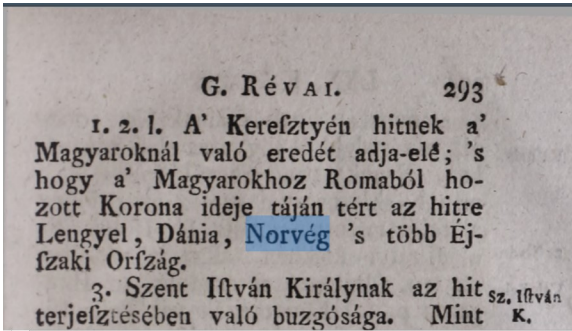
A «norvég» szót elsőként a Landerer Mihály kiadásában megjelent: Magyar Könyv-Ház 2. című könyvében fedeztem fel. (Írója Molnár János, Posony, 1783)

Más kiadó – 1783 előtt – nem nagyon törődött Norvégiával, mert csak évekkel később látjuk újra a szót, elsősorban bibliai összefüggésben.

Magyar Könyv-Ház 2. (Posony, 1783), https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/MagyarKonyvhaz_02/?query=norv%C3%A9g&pg=0&layout=s

Érdekes szócikk a könyvben: «A' Hollandusoknak régi gyarmatai Smeerensburgban, Spitzberg' éjszakai partjain, már égy század előtt elha-

gyattak ; a' czethalak a zavaró vadászat miatt igen megkevesedtek. De egy Angol kereskedő, ki Norvégiában Hammerfestben megtelepedett, és a' neve C r o w n, Spitzbergben egy kis gyarmatot állított.

Ez tsak 25 személyből, részint Lappokból, részint Norvégiaiakból áll, kiknek kötelességük irámszarvast (larandus), és más drága prém-bőrű állatokat lövöldözni, mellyektől ezen puszta ország pezseg, és a' mellyek egy távulabb keletre fekvő nagy tartományból látszanak oda menni. Crown Urnak

Gyarmat a' Spitzbergi parton.

A' Hollandusoknak régi gyarmatai Smeergban, Spitzberg' északi partjain, már zázad előtt elhagytak ; a' czethalak a' ó vadászat miatt igen megkevesedtek. gy Angol kereskedő, ki Norvégiában merfestben megtelepedett, és a' neve w n, Spitzbergben egy kis gyarmatot áll. Ez tsak 25 személyből, részint Lappokból, részint Norvégiaiakból áll, kiknek ességök irám - szarvast (tarandus), és drága prém-bőrű állatokat lövöldözni ; vektől ezen puszta ország pezseg, és a' zek egy távulabb keletre fekvő nagy tartnyból látszanak oda menni. C r o w n Urtestvére ezen gyarmatnak Elöljárója. alkalmas hajlékokat építettek ; a' levegő igen egészséges ; és 2—3 esztendő óta

testvére ezen gyarmatnak Elöljárója. Igen alkalmas hajlékokat építettek • a' levegő ég igen egészséges ; és 2—3 esztendő óta, mióta ezen gyarmat állítattott, egyetlen egy ember sem halt meg, és senki sem esett semmiféle nyavalyába. A' hidegek oily gyengék voltak, hogy a' vadászok, egyen kivül, minden nap kimehettek vadászni.

Egy hajó esztendőnként eleséget viszen oda és a' nyert, szerzett prém-bőrököt Hammerfestbe viszi. A' derék Parry az északi ég-sark felé vett új útjában elsőbben Spitzberget látogatja meg. E' szerént majd szép tudósításokat várhatunk ezen ügyes embertől"

Hasznos Mulatságok, 1827. 1. félév (1-52. szám) 1827 / 47. szám,

Az újabb kori enyhe telek furcsa következményekkel jártak. Mikor a sertésinfluenza ismét globális fenyegetéssé vált, egy kanadai tudós vezetésével expedíció indult Svalbardra. Azt remélték, hogy a klíma megőrzött olyan örökletes anyagot a Svalbardon jártak közt, melynek segítségével rekonstruálni lehetett volna azt a sertésinfluenza típust, mely az első világháború után többmillió áldozatot szedett. Bár sikerült a nemzetközileg ismert mikrobiológus, Prof. Tom Bergan vezette expedíciónak több sír feltárása, de a DNS egyik helyen sem maradt meg olyan jó állapotban, hogy a tudósoknak sikerült volna a

Házunk tája

majd 100 éves
vírustípust
rekonstruálni.

*Professzor
Tom Bergan
(1940-2001)*

<https://>

[tidsskrifet.no/2001/08/nytt-om-navn/
minneord](https://tidsskrifet.no/2001/08/nytt-om-navn/minneord) (Gaustad P, Rollag H)

Az okot abban látták, hogy a globális felmelegedés miatt a holttestek nem konzerválódtak Svalbard e részén. Több szerencse kísérte a tudósokat Észak-Amerikában, és végül sikerült a vírust megtalálni a kanadai permafrostban.

<http://tux1.aftenposten.no/nyheter/iriks/d48689.htm> <http://www.vg.no/nyheter/innenriks/virus-utgravning-paa-svalbard/a/25860/>

A «norvég» szó előfordulása az Arcanum adatbázisban, pr. 2019 novemberben:

Évjárat	Előfordulás száma
1820 előtt	16
1820-1839	163
1840-1859	459
1860-1879	1689
1880-1899	7185
1900-1919	24244
1920-1939	105033
1940-1959	27203
1960-1979	28668
1980-1999	65625
2000-2019	72963

[https://adplus.arcanum.hu/hu/search/
resultslist=eyJxdWVyeSI6Im5vcnZcdTAwZTlnIiwizmlsdGVycyl6eyJFViI6WjyJQOVJUMTEiXXI9#](https://adplus.arcanum.hu/hu/search/resultslist=eyJxdWVyeSI6Im5vcnZcdTAwZTlnIiwizmlsdGVycyl6eyJFViI6WjyJQOVJUMTEiXXI9#)

Húsz éves periódusban, 1920 és 1940 k] özött, láthatóan megnőtt az érdeklődés Norvégia iránt – ekkor az északi mitológia sokak fantáziáját ragadta meg. Mit is írtak Norvégiáról majd 200 éve, 1823-ban?

“Tegnap érkeztek meg Stockholmba 16 Laplandi Deputátusok a kik a’ Norvégjai és Sveczia Finnmarkoknak Lakosítól küldettek azon végből, hogy az Országlófzékttől engedelmet kérjenek (!) az ő Tartományaikban egy vagy két Templom építésére, a’ mit tulajdon költségeiken akarnak végbe vinni. Ezen férfiak igen jó színben vannak, helyes természetük ’s *eggyügyű* öltözetük igen tífzta. Egyik közülök a’ Dannebrogh Rendnek czímeres Jelével ékeskedett.” (Nemzeti Újság: Hazai ’s Külföldi Tudósítások, 1823. 1. Félév 1823-05-03 / 36. szám)

Nem csoda, hogy a norvégok és a lappok a nemzeti függetlenség mellett tették le voksukat, ha két templom építése kapcsán Stockholmtól kellett engedélyt kérni. A nemzeti függetlenségre még jó 80 évet kellett várni.

Végül, ebben a kis bepillantásban a híres hegedűművész Ole Bullról olvashatunk, mely tükrözi a kor szemléletét:

«Legújabb időkben egy új tünemény jelent-meg tetszésünkben ’s banknotáinkban részesülni. Ez Ole-Bull. Nevének második felénél már számot tarthat a’ britt vendégszeretetre. Ole-Bull norvégi születésű; és noha nem lehet kívánni, hogy délnek művészeté éjszakaon (*hol a’ medvék tanyáznak ’s hiúz leselg martalékjára*) kiképeztessék, még is csak ez az egyedüli művész, ki Paganinira emlékeztet. Ole-Bull többnyire mindent magától tanult. Nyolcz éves volt, midőn – hogy Quacker szállásmóddal éljek – a’ hangászi szellem megkörnyezé. Családja eleintén lelkésznek, utóbb törvénytudónak szánta; de ő a’ hegedűnek adá az elsőséget, és 20-dik

Folytatása a 24. oldalon

KAPUK Ligeti Pál fotósorozata
A székelyudvarhelyi szoborpark kapuja

házunk tája

évében elhatározd, hogy magát szerencse csillagzatára 's hegedűjére bizza.

Sokat beszélnek kiállott szenvedéseiről 's azon nyomorokról, mellyekkel küzdött; de a' művészek's jeles férfiak életrajzát többnyire regényesség bélyegzi. Ole-Bull ultraromanticus volt, 's Paris-ba azon gyásznapokban érkezett, mikor az epegörce legtöbb áldozatot ragadt. *(Ez valószínűleg fertőző májgyulladás, hepatitis A lehetett).*

Virtuózunk erszénye csak hamar megürült. Midőn egy alkonyon szomorú sétája után, melly közben csak koporsókkal 's halottas kocsikkal találkozott, lakába tért volna, bördönyét nem találta már ott, az orvosok még csak hegedűje iránt sem viseltettek tisztelettel.

Ole Bull vesztesége érzetében kétségbeesve rohant az utzára; három nap három éjjel tébolygott; negyedik

napon a' Szajna hullámai közti kérésé halálát, de kifogatott. Ole-Bull most élni kívánt, 's hogy Paganinit hallhassa, utósó üngét adá-el; ó hallotta a' nagy művészt, 's lelkében azon gondolat támadt, hogy annak játszását utánozza. A' hangversenyek ideje ismét elkövetkezett;

Ole-Bull hangversenyt ad ; 1200 frankot nyer, 's maga előtt a' szerencse tágas ösvényét nyitva látja. Ifjú művésznünk olasz országba utazott, de ah! a' művészeteknek e' classica földje egykedvűleg fogadja. Florenczben már közel volt az éhen háláshoz. A' norvégi művészt senki sem vágyott hallani. Most Malibran 's Beriot érkeznek e' városba, itt megérkezésük estéjén hangversenyt adandók. A' sors úgy akarta, hogy ugyan azon fogadóba szálljanak, hol Ole-Bull lakott. A' hangverseny órája közelgetett, a' terem tömve volt nézőkkel, 's most Beriot hirtelen roszul lesz, A' fogadós, ki Ole-Bullt többször hallotta szobájában játszani, Malibrant értesíti, hogy nála egy hegedűs-virtuóz lakik. Malibran hozzá küld azon kérdéssel, bátorkodnék-e Beriot helyét kipótolni. Ole-Bull elfogadja az ajánlást; játszik; a' hallgatókat bámulásra ragadja, 's e' pillanattól nemcsak Florenczben, hanem egész olasz országban biztosítva volt szerencséje. Neápolban a' san-carlo'i tág teremben legzajosabb lelkesedéssel jelenték-ki hallgatói elégülésüket. Olasz országból ismét Parisba ment, hogy híret nevelje. Minden eddig hallott hegedűsek közül Ole-Bull az, ki leghívebben követi Paganini nyomait; de az utánzás már mindig 2-dik osztályból való. 0 egyébíránt olly bámulatosan utánozza Paganinit, hogy ha együtt játszanának, látatlanul nehéz lenne megkülönböztetni, mellyik mikor játszik».

(Homművész, 1838. január-június 6. évfolyam, 2-52. szám)

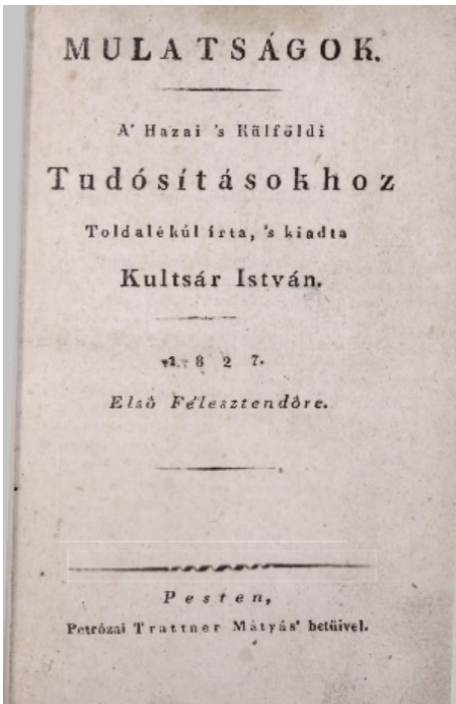
A legelső cikk a norvég parlament, Storting, megnyitásáról a **Jelenkor**, (1836-01-02 / 1.) számolt be, használva a *Norvégország* szót, mely szó azonban már évekkel azelőtt is előfordult

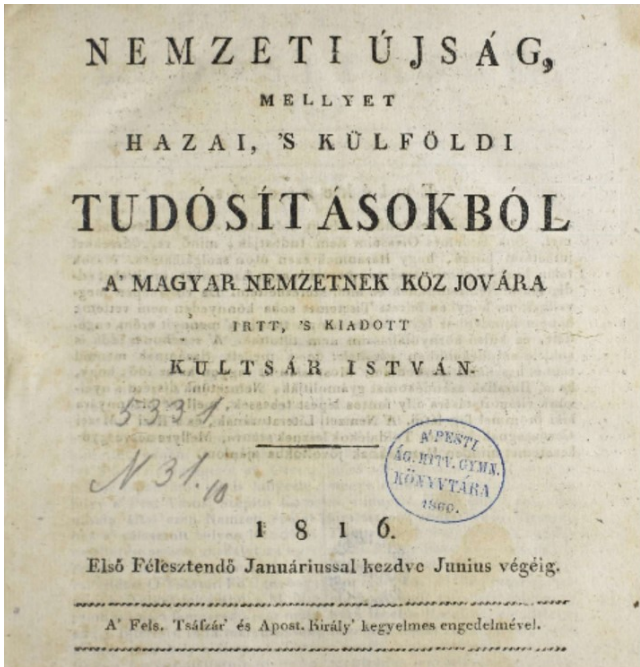
Svéd- és Norvégország

Febr. 10-én nyitá meg Norvégia 8dik országgyűlését (stor- thingját) köv. trónbeszéd-felolvasással Collett statustan.: Jó urak 's norvégi férfiak! 22 éve már, mióta e' félsziget lakosi felhagytak veszélyes ellenkezéssikkkel. A' Mindenható védelme alatt megállapított egyesület olly villongásokat hárita el, mellyek végre nemcsak a' két nép segéd kútfejeit kimeríthették de nemzetiségüket is megsemmíthették volna. E' kettős nemzetiség sértetlen most és statusjogi paizs alatt van. Nyíltság 's őszinteség kezeskedik élvezetjük 's állandóságukért. Norvégia segéd-

kútfejeit képesek Önök megítélni. A' statusadósság évről évre rendszeren fizettetik. 'S ámbár a' telki adó az utóbbi gyűlés óta felényire szállított, jövedelmünk még is felülmúlja a' költséget. A' bank szilárd és világos rendszerének boldogító következeit érezzük. Papirospénzünk becsének a' valódi értékéhez közeledte bőven tanúsítja ennek jótékony hatását. Földművelésünk, kereskedésünk, iparunk 's hajózásunk szaporittatni kívánja a' helyettes pénzfajt (Münz-Surrogat), de azon mellőzhetlen föltét alatt, hogy a' bank a' keringő papirospénz értékének mindenkor megfelelő készpénz mennyiséggel bírjon. A' hajózás és kereskedésnek különös védelemre van szükségük, 's Norvégiának mérhetlen terjedékű partjai mellett egész tengerészi erejét öregbítene, 's hajóslegényeit gyakorlás által idomítania 's ügyesbítene kell. E' tárgyban törvényjavaslat fog Uraságtok elibe terjesztetni.

A' lefolyt század alatt Európában elterjedt világosodás mellőzhetlenné tévé polgári 's fenytő törvényink vizsgálását, miben a' különféle nemzetek törvényhozásinak ismerete szolgálhat kalauzul. De a' norvégeknek valamint a' svédeknek is vannak saját honi törvényeik. A' régi szokások tulajdonai a' nemzeteknek, 's vannak országok, hol ezek olly intéző törvényekül szólnak, mellyektől nem távozhatni el. Erről akkor győződtem meg, midőn az eskütszéki rendszert (jury) akarám köztetek létesíteni 's tiszteltem idegenkedéseket. A' helyhatósági törvény egyike a' leg-sarkalatosbknak, mellyen a' társas rend nyugszik, ez iránt is javaslat fog táratni Uraságtok elé. Határozatot igen óvakodva kell szabnunk. Csak a' nép karakterén 's szellemén alapuló intézvények által biztosíthatni a' nép nyugalmát 's állhatatosságát. A' társasági alkot-

és szabadok vagyunk. Maradok a' jó uraknak 's norvégi férfiaknak minden kir. kegyelemmel jóakarója.“

Erre az ország állapotját illető tudósítás olvastatván föl a' storthingot megnyitottnak jelenté».

Maga a norvég parlament, Storting, akkori helyesírás szerint Storthing szó első magyar nyelvű előfordulása az 1816-os évre tehető, és a cikk az ország nemzeti függetlenségéről szól.

ványnek mint az emberi testnek el kell kerülni a' nagy izgást, zökkenést és rendülést, melly által mind a'kettő váratlanul nagy veszélybe juthatna. Valódi atyai megalégüléssel láttam tavaly Norvégiát. A' nyájas fogadtatás, mellyre lakosainál találtam, a' szives öröm, mellyel a' beutaztam tájakra tódulának, irántok viseltető szeretetemet 's jólétükért buzgó kívánatimat hőbbekké ugyan nem teheték, de gondolatim 's pillanatba a' Mindenhatóhoz emelkedének forró köszönetül azért, hogy a' norvégi népet azon boldogító csendben tartsa meg, melly a' közrend 's folyton növekedő jólét biztosítéka. Politikai viszonyink általánosan békeszeriek 's hiedelmem szerint nem is háborítatnak meg. A' két testvér ország geogr. helyzete 's folytatott védintézetink megfelelnek Uraságtok békés kívánatinak. Mi csak függetlenségünk állandóságára törekszünk, azért méltán semmitől sem félhetünk, mert egyetértők

(Hazai 's Külföldi Tudósítások, 1816. 1. félév 1-52. szám, 1816-01-20 / 6. szám)

Csángó Péter, Kristiansand, 2019 november 8.

A korabeli folyóiratok elérhetők az Arcanum adatbázison keresztül.

Cím: 1112 Budapest, XI. ker., Igmándi utca 40.

Tel/Fax: +36-1-481-0900; **Email:** info@arcanum.hu

ADT ügyfélszolgálat: <http://arcanum.hu>
bizsakbogata@arcanumkft.com

Csángó Péter

„Az iskolák fölöttébb szükséges voltáról”

A svédországi oktatás esélyei

Immár több, mint negyed évszázada dolgozom a svéd tanügyben és volt időm kitapasztalni a számomra tetsző és kevésbé tetsző oldalait. Amikor úgy érzem, nem értek semmit, és csak elszibbadt aggyal veszem tudomásul a tanügyminisztérium újabb, megtakarításról szóló döntéseit, igyekszem mindig pozitívan hozzáállni a dolgokhoz, arra gondolván, hogy ebben az országban számos világszerte ismert cég alakult, mint az Ericsson, Electrolux, IKEA, Scania, Volvo, és mindezt anélkül hozták létre, hogy bármiben is kikérték volna a véleményemet. Az ott dolgozó főnökök, alkalmazottak túlnyomó többsége svéd iskolákba járt annak idején, mégsem eltévedt lelkek...

Van sok dolog ezzel kapcsolatban, amin nem érdemes törni az agyunkat, el kell fogadni, hogy ez így van, és kész. Sajnos nem tudom azt mondani, hogy „bezzeg az én időmben” mennyire jó volt az oktatás, mert ez enyhe elferdítése lenne a valóságnak. Más idők jártak akkoriban, az biztos. Viszont arra is jutott idő az évek folyamán, hogy a változásokat észleljem, magamban elbírálgom és valamiféle egységes képet próbáljak kialakítani.

Hozzáteszem, hogy a leírt tapasztalatok, elmefuttatások teljesen szubjektív jellegűek. Még a 70-es, 80-as, sőt a 90-es évek elején is az volt errefelé az általános vélemény, hogy a svéd iskolák a legjobbak közé tartoztak a világon és úton-útfélen találkozhattam a kifejezéssel, hogy „världens bästa skola”, azaz a világ legjobb iskolája.

Valószínűleg sokat nyomott a latban az akkori általános svéd jóléti rendszer, és az, hogy sok olyan lehetőség megadatott a svéd nebulóknak, amelyek más országokban lehetetlenek lettek volna. De amint azt a jó öreg rómaiak is megfogalmazták, tempus fugit, azaz rohan az idő, és már teljesen más szelek fújnak a svéd pedagógiai berkekben is. A liberális felfogás meg a demokrácia kifejezés sokféle tolmácsolása bizony, meghozza lassan az eredményeit és olyan generáció cseperedik fel Svédországban is, akiknek az a felfogásuk, hogy a felnőttek egyetlen és szent feladata a fiatalság egyre növekvő igényeinek mihamarabbi teljesítése lesz. mégpedig mindezt semmiféle ellenszolgáltatás nélkül várják el mind a szülőktől otthon, mind a tanároktól az iskolában.

Sok olyan dolog van, amiben a svéd tanítási rendszer humánus, gyerekszerű oldala tetszik nekem, például az én tantárgyaim terén (matematika és a természettudományok). Itt általában az a jellemző, hogy a valós életből merítik a helyzeteket, és olyan problémákkal foglalkoznak, amelyeket a hétköznapi életben is felismerhetnek a tanulók. Emlékszem, 8. osztályos koromban olyan bonyolult és elvont feladatokkal nyúltak bennünket, hogy az akkoriban mérnököknek készülő sógorjelölt segített megoldani őket, és a megoldás ugyanolyan homályos maradt, mint maga az egész feladat.

Skandinávia egyik íratlan törvénye a „Jantelagen”, amiről csak kevesen

tudják, hogy eredetileg irodalmi műből merítve és a "törvény" előírja, hogy minden földi halandónak - beleértve persze a svéd diákokat is - ugyanolyan esélyt kell adni az életben és „nem szép” dolog bárki másnál kiemelkedőbb eredményt felmutatni, hiszen az majd lelki traumát fog esetleg okozni a lassúbb felfogású, hátrányos helyzetből rajtoló munka- vagy diáktársnak, és így ez maradandó sérülést okoz az igyekvőknek. Kissé eltúlozva bár, de szerintem ennek megállapításával érzékeltethetem a valóságot, ami sajnos a tehetséges és jól tanuló diákok rovására történik. Egy másik figyelemre méltó tény, hogy a nagyvárosokban egyre több olyan iskola létezik, ahol a túlzott bevándorló arány már-már szinte visszafordíthatatlan folyamatokat indított el. Malmöben van olyan iskola, ahol a 600 tanuló közül kevesebb, mint húsz svéd nebuló képviselte az eredeti lakosságot. Az evvel járó hercehurca - tolmácsok alkalmazása, a svéd nyelvi előkészítő időszak megszervezése, az iskolai koszt átalakítása stb., - nagy pénzeket emészt fel az iskolák amúgy is sanyargatott pénztárából. Sajnos az iskolákban az egy gyerekre eső állami támogatás nem változott semmit az elmúlt tíz évben, ezért az ilyen kihívások igen próbára teszik az iskolai vezetők idegzetét.

Ami jómagamat illeti, igyekszem mindig egy csipetnyi közép-euró-

pai szemléletet belecsempészni az oktatásba: röpdolgozatot íratok a legváratlanabb helyzetekben, amikor a diákok eldönthetik, szeretnének-e osztályzatot vagy sem (Svédországban csak 6. osztálytól kezdve osztályoznak), és mindig őszintén elmondom a véleményemet, de a svéd tapintatos és kíméletes kommunikációt még ennyi idő után sem tudtam teljesen elsajátítani.

Mindezek ellenére: szeretnék ismét diák lenni akár itt, Svédországban is, olyan gondtalan és optimizmussal telített, álmodozó és a jövőt szimatoló, kíváncsi tanuló, akinek egyetlen feladata a tanulás, és nem kell a betevő falatra gondolnia. És akit a jövőben lehetséges munkahelyi konkurencia sem hoz lázba... Szeretném egyszer valami módon közvetíteni a magyar költő gondolatait és érzelmeit a diákeletről a svéd diákoknak ...

Attól tartok, hogy ez amolyan kulturális donquijote-s próbálkozás lenne, hiszen itt ki értené manapság költőnket:

*„Bár zord a harc, megéri a világ,
Ha az ember az marad, ami volt:
Nemes, küzdő, szabadlelkű diák.”*

Bálint Endre Levente
tanár

MAGYAROK TÖRTÉNETE - 35

Az aradi vértanúk

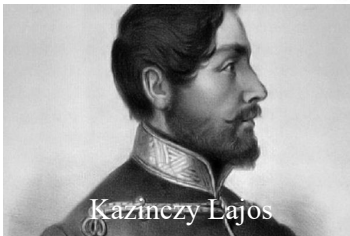
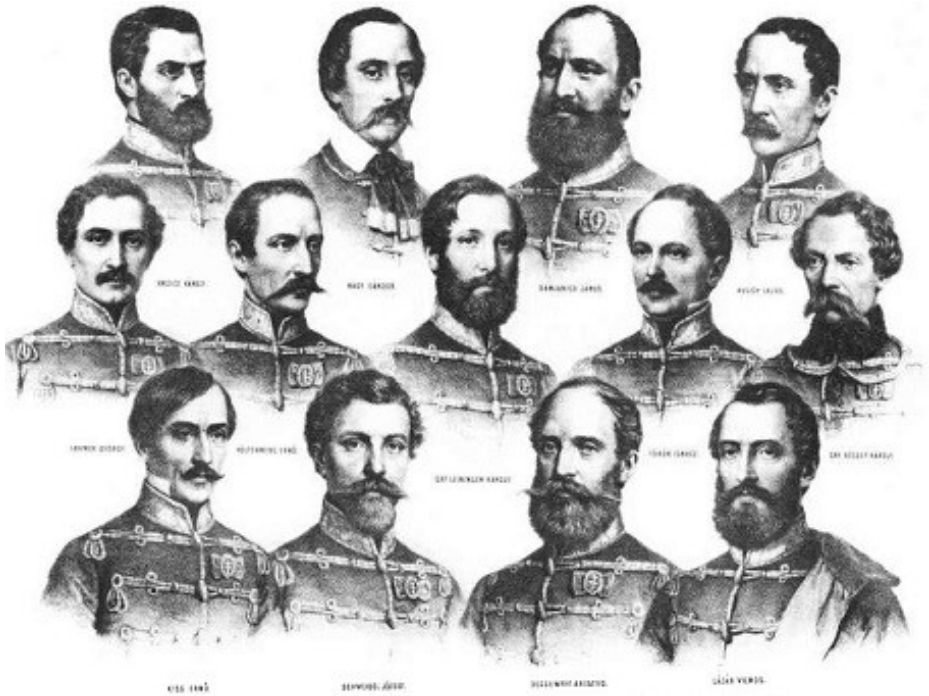

170. éve emlékezünk az 1848-1849-es magyar szabadságharc és forradalom vértanúira. Ez az a piros betűs nap, amikor a Magyarország zászlaját félárbocra eresztve gyászoljuk mindazokat, akik életüket adták a szabadságért. Nemcsak a magyar szabadságért, hiszen a vértanúk között nemcsak magyar, hanem német, osztrák, lengyel, szerb, örmény és más származásúak is voltak szép számmal. Akár az aradi tizenhármak. A forradalmi kormány miniszterelnökét, **Batthány Lajost** Pesten végezték ki.

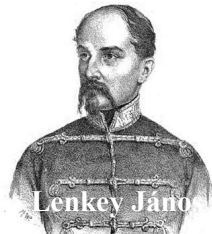

Aradon 1949 október 6-án tizenhárom tábornokot és magasrangú honvédtisztet, 1849 augusztusa és 1850 februárja között még három honvédtisztet végeztek ki. Augusztus 22-én **Ormai Norbert** honvéd ezredest, a honvéd vadászezredek parancsnokát, – őt szokás az első aradi vértanúnak is nevezni. 1849. október 25-én **Kazinczy Lajos** honvéd ezredest, Kazinczy Ferenc fiát, és 1850 február 19-én **Ludwig Hauk** alezredest, Bem tábornok hadsegédét küldték a halálba. **Lenkey János** honvéd vezérőrnagy szintén az aradi várbörtönben halt meg, őt azért nem végezték ki, mert a börtönben megtébolyodott. Ezért manapság már tizenhét aradi vértanúról szól a megemlékezés, de országszerte mindenütt fejet hajtanak a magyarok a szabadságharcban és annak leverése utáni véres és kegyetlen megtorlásban életüket vesztett hőseikre.

„Szolgáltam, szolgáltam, mindig csak szolgáltam. És halálommal is szolgálni fogok. Forrón szeretett magyar népem és hazám, tudom, megértik azt a szolgálatot.” - mondta a bitófa alatt Aulich Lajos honvéd tábornok. „Legyőztük a halált, mert bármikor készek voltunk elviselni azt.”- szölt **Damjanich János** - Јован Дамјанић (Jovan Damjanić) . „Tegnap hősök kellettek, ma mártírok... Így parancsolja ezt hazám szolgálata.” - ezek voltak **Desseffy Arisztid** gróf, honvéd tábornok szavai. Az örmény **Kiss Ernő** - Ернун Թեշիշյաւ (Erno Keshishian) altábornagy sóhaja ez volt. „Istenem, az újkor ifjúsága egész ember lesz-e? Árpádok dicső szentjei virrasszatok a magyar ifjúság felett, hogy Krisztusé legyen a szívük és a hazáé az életük.” A horváth **Knezić Károly** - Karlo Knezić horvát honvéd tábornok: „Milyen különös, hogy Haynau bíró is keresztény és én is az vagyok. Csak az ördög keverhette így össze a kártyákat.” **Láhner György** - Georg Lahner, német honvéd tábornok: „Krisztus keresztje és a bitófa oly rokon. És az isteni áldozat mellett oly

Kazinczy Eajos

Lenkey János

Ormai Norbert

törpe az én áldozatom.” **Lázár Vilmos** - Վիլմշ Դազարյան (Vilmos Ghazaryan) örmény honvéd ezredes „Ki tehet arról, hogy ilyen a magyar sorsa? Krisztus keresztje tövében érett apostolla az apostolok lelke és bitófák tövében kell forradalmárrá érni a magyar lelkeknek.” **Leiningen-Westerburg Károly**- Karl August Graf zu Leiningen-Westerburg német gróf, honvéd tábornok: „A világ feleszmél majd, ha látja a hóhérok munkáját.” **Nagysándor József** magyar honvéd tábornok „De rettenetes volna most az elmúlásra gondolni, ha semmit sem tettem volna az életemben. Alázatosan borulok Istenem elé, hogy hőssé, igaz emberré, jó katonává tett.” **Poeltenberg Ernő** - Ernst Poelt Ritter von Poeltenberg lovag, honvéd tábornok „Minket az ellenség dühös bosszúja juttatott ide.” **Schweidel József** - Joseph Schweidel honvéd tábornok „A mai világ a sátán világa, ahol a becsületért bitó, az árulásért hatalom jár. Csak egy igazi forradalom, a világ új forradalmi embersége söpörheti el ezt az átkozott, meghasonlott világot.” **Török Ignác** magyar honvéd tábornok: „Nemsokára Isten legmagasabb ítélőszéke elé állok.

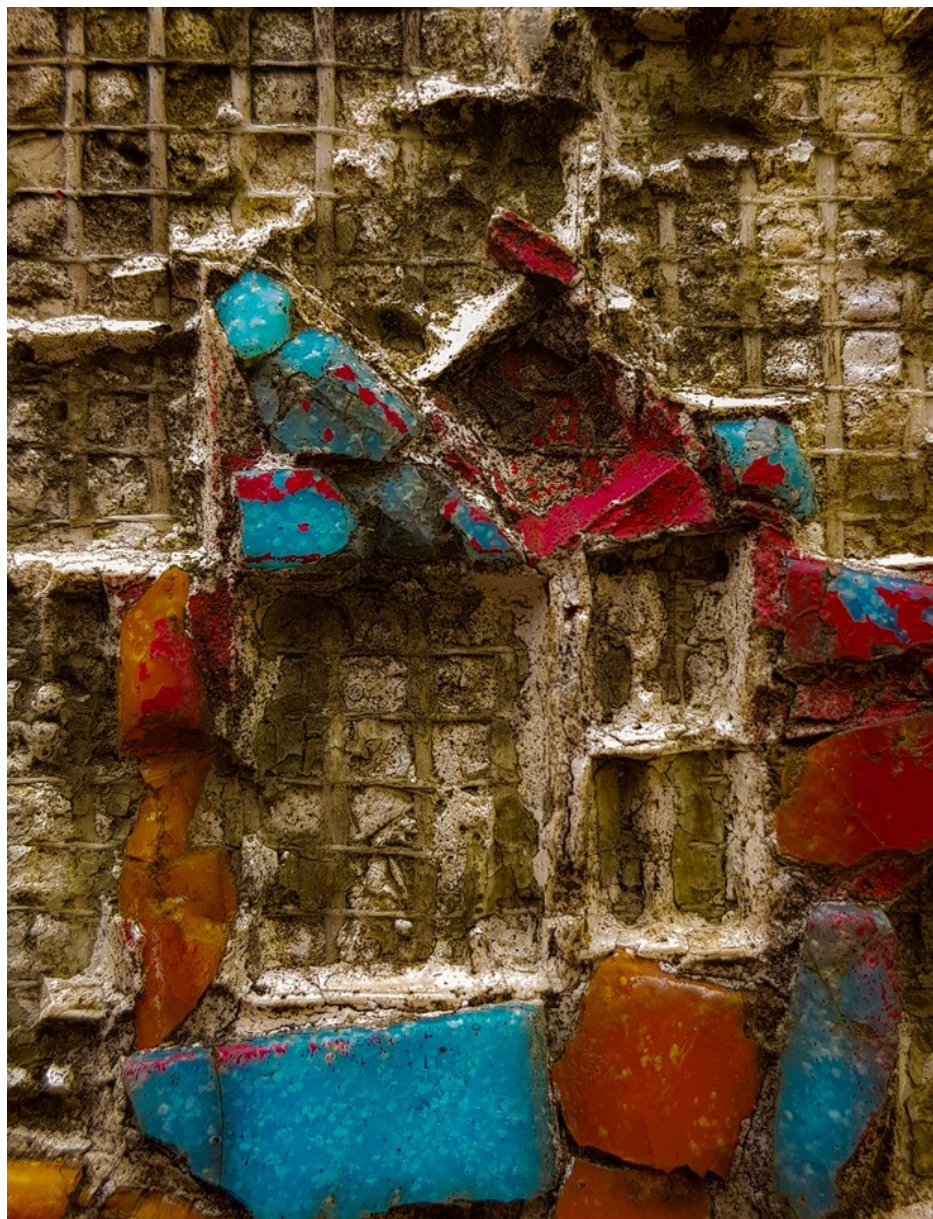
Életem parányi súly csupán, de tudom, hogy mindig csak Őt szolgáltam.” Vécsey Károly gróf, honvéd tábornok „Isten adta a szívet, lelket nekem, amely népem és hazám szolgálatáért lángolt.”

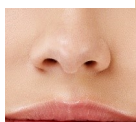
Nagy magyar lelkek példamutató áldozatának példája ma is él, és világszerte erősíti bennünk a nemzeti érzést, serkent megőrizni a valós keresztény szabadságot. Nem feledhetjük soha hőseink bátorságát, áldozatukat. Példamutatásukra a jövőben is szükség lesz, hiszen lelkét típrőan egyre erősödik a sokféle kibicsaklott és emberellenes liberális akarnokság, a nemzetek eltörlésének, az ember sehova sem

tartozásának mondvacsinált, csak magárafigyelésének ferde gondolata., amely a közösségellenes és önzés túlburjánzását eredményezi , hogy a világhatalomra törő pénzurak szolgálóivá kisebbsíték az ermleriséget. A fiatalok, ha ezt átlátják, inkább megőrizhetik méltóságukat és örömteli életcélokra találnak. Az idősebbek tapasztalatából tudják, hogy magasztos célok nélkül élni nem érdemes.

István Molnár's Bilderbok — Molnár István Képeskönyvéből
Pepparkakshuset i förfall. 482 år efter händelserna med Hans och
Greta. Mézeskalácsház omladozóban. 482 évvel a Jancsi és Juliskával
történt események után. (Schlytersvägen 45, Stockholm)

A szaglás titkai

Ha gyerekkorunkban jól kikaptunk, erre még felnőttkorunkban, esetleg 50 év múlva is emlékszünk. Egy erős vizuális élmény is maradandó nyomot hagy agyunkban. De hogy lehet az, hogy ugyanúgy őrzi agyunk egy illat, szag nyomát? Biztos mindannyiunkkal megesett az, hogy egy váratlan szag egy gyerekkori jelenetet juttatott eszünkbe. Azaz agyunkban ennek maradandó nyoma maradt. Mi játszódik le orrunkban, majd orrunk és az agy között? Hogy tudjuk megkülönböztetni a parfüm, hagyma, friss hal, romlott hal vagy almásrétes szagát? Ami még nagyobb misztérium: hogy tudunk emlékezni szagokra, azaz hogyan tudjuk felidézni például az ibolya szagát még a tél közepén is?

Linda Buck (sz. 1947) és Richard Axel (sz. 1946), két amerikai kutató megválaszolta a kérdések nagy részét, ezért a 2004-es fiziológiai-orvosi Nobel-díjat nekik ítelték.

Amikor valamit szagolunk, akkor a levegővel beszívjuk a szagok molekuláit. Csak olyan anyagnak van szaga, amely molekulákat bocsájt ki felszínéről. Márványnak, acélnak vagy az aranynak nincs szaga. A gázállapotú molekulák beleütköznek az orr nyálkahártyájában levő milliányi szaglősejtbe. Ezeknek szaglőszőrei (ciliák) nyúlnak a levegőbe s várják a molekulákat. Nekünk, embereknek ez a szaglőfelületünk elég kicsi, bélyeg nagyságú, orrunk legfelső részén helyezkedik el, a szem közelében. Kutyáknak az orra hosszú, tekervényes labirintus, tele szaglősejtekkel, szaglőhámjának nagysága sok százszorosa a miénknek. Ezért van az, ha sétálunk kutyánkkal és engedjük szaglászni, akkor míg mi semmi szagot nem érzünk, addig kutyánk szagszimfóniákat élvez. Ha tudna beszélni, el tudná mondani, hogy ismerősei közül ki járt erre két napra visszamenőleg, esetleg járt-e erre egy izgalmas idegen. Narkotinkeréső kutyák még autógumiban elrejtett heroint is megtalálnak. Mindez azért van, mert a kutyának nemcsak háromszor annyi különböző típusú szagreceptora van, mint nekünk, hanem sokkal több szaglősejtje is.

De menjünk egy lépéssel tovább. A szaglősejtekből idegszálak vezetnek az agyba, annak is a szaglőlebenyébe. Itt egy összefüggő ideghálózat képezi azt, amit szaglőközpontnak nevezünk. Mindez egyelőre csak anatómia, régi ismeretek. Innen kezdődik a Nobel-díjas kutatás. Két kutatónk kimutatta, hogy a szaglősejtek csoportokra oszthatók, s a különböző csoportok a szagok különböző csoportjaira érzékenyek. Az orr szagreceptorai nagy fehérjemolekulák, amiket gének kódolnak. Ezek struktúrájuk szerint különböző beérkező molekulákat tudnak befogadni, a zárkules hasonlat szerint. A szakirodalom ezt chemorecepciónak nevezi. Buck és Axel azt várták, hogy csak néhány ilyen receptort fognak azonosítani. Meglepetésükre sokkal több fajta receptort találtak, mint amennyit vártak. A különböző állatoknak különböző számú receptoruk van. A vizsgált állatok közül az egér és a patkány vezet szaglás terén, a kutya utánuk jön, míg az ember a sor végén kullog. Zárójelben megjegyezhetjük, hogy nekünk viszont a szemünk a csodálatosan fejlett szervünk, talán a legfejlettebb az élővilágban, míg szaglásunk gyenge. Ahogy egy 50 000 évvel ezelőtt élő vadász a szemével és fülével kereste a vadat, épp úgy tesz a mai vadász is. Szaglásával nem sokra megy.

De menjünk tovább. Agyunk hozzávetőlegesen 1000 milliárd idegsejtből áll.

Minden egyes sejt kapcsolatban áll több ezer más sejttel, s ezek egymásra hatnak a beérkező benyomásoktól függően. Buck és Axel kimutatták, hogy az orr bizonyos receptorából induló idegszál egy számára meghatározott, neki megfelelő idegsejtbe fut be először, mielőtt az ingerek más irányba futnának. Ez a felismerés egyben hozzájárult ahhoz, hogy az agy felépítését és működési mechanizmusait is jobban megértsük.

Linda Buck érdeme, hogy egy elegáns, de rendkívül komplikált géntechnológia segítségével ki tudta mutatni, hogy az agy szaglasközpontjából idegek indulnak különböző irányba. Némelyik abba a részébe az agynak, amely érzelmi életünket uralja, míg mások oda vezetnek, ahol a hányási inger indul ki. Ez megmagyarázza, hogy egyes szagok kellemes érzéssel töltenek el bennünket, sőt érzelmeket válthatnak ki, míg mások hányingert keltenek.

Most már sokat értünk, de mindez még nem magyarázza meg a szagra való életre szóló emlékezést. Három, aránylag új kutatási ág vitte tovább a szaglás kutatását. Az egyik a fentebb említett géntechnológia, a másik az analitikai kémia egy 1970 körül kifejlődött ága. Ez a gázkromatográfia, melynek segítségével el tudjuk választani egy gázelegy összetevőit. Nemcsak azt tudjuk megmondani, hogy hányfajta gázmolekula van jelen a gázelegyben, hanem egy szintén aránylag új, elegáns analitikai technika, a tömegspektrográfia segítségével azt is, hogy milyen molekulákból állnak a szagok, s milyen arányban vannak egymáshoz képest.

E két analitikai módszer eredményei döntő módon megváltoztatták képünket a szagokról. A hagymának vagy egy gyümölcsnek, virágnak jellegzetes szaga van, ezt mi egyetlen szagnak fogjuk fel. Ha gázkromatográf analizálja ezt az egy szagot, akkor esetleg kiderül, hogy 50-100 szagból áll ez a számunkra egy szag. Négy-öt komponens dominálhat a kromatográf kiírásán, sok-sok kisebb-nagyobb szag mellett. Már ezzel a tudással is messze jut egy szaglaskutató. De ha még azt is megtudja, hogy a sok komponens miből áll, ezek az orr milyen típusú receptoraihoz kötődnek, akkor ezek hatása az agyban kémiai struktúrák szerint csoportosítható lesz.

S itt közeledünk a szagra való emlékezéshez. Ha csak egy szagból állna a rózsa szaga, s ez egy ponton rögződne valamiképp az agyban, nem biztos, hogy tudnánk erre emlékezni. De a rózsa sok tucat szagkomponense egy egész szag-ujjlenyomatot hagy az orrban és ennek megfelelően az agyban is. Erre a szag-ujjlenyomatra, mint egy kódra tud agyunk emlékezni. Bankkártyánknak csak 4, esetleg 6 számú a PIN-kódja, mégis meg tud bennünket különböztetni mindenki mástól. Képzeljük el a rózsa PIN-kódját, ami esetleg 70-100 jelből áll. Nem csoda, hogy a szagok százait meg tudjuk különböztetni, s ha újra találkozunk egy korábban megismert szaggal, akkor felismerjük.

Idős embereknek bizonyos szagokról gyermekkori emlékek jutnak eszükbe. Mivel az idegek a szaglasközpontból agyunknak abba a részébe vezetnek, ahol az érzelmek születnek, érthetővé válik, hogy szagok erősebb érzelmeket váltanak ki, mint pl. a hangok.

Befejezésül megemlíthetjük azt, hogy mindaz amit a két kutató a szaglással kapcsolatban felfedezett, csaknem azonos módon érvényes az ízelelésre is. Nyelvünkön is receptorok vannak, az ízek is összetettek, a sokféle receptor a nyelvről is éppúgy összetett ingereket küld az agyba. Mint minden kutatás, ez sincs lezárva. Még sok érdekes részletet várhatunk.

Dr. Borka László

Visszatekintés

1987-ben, pontosan 32 évvel ezelőtt érkeztem Norvégiába. Csak néhány éves szerződése volt a páromnak, és két gyermekünkkel követtem őt. Nagyon izgatottak voltunk, hiszen nem egy kéthetes üdülésről, hanem több éves külföldön élésről volt szó. Magyarországon akkor már otthonunk volt, amit évekig rendezgettünk, itt meg szinte a semmiből kellett újra otthont teremtenünk. Így, utólag visszatekintve is, nagyon nehéz volt. Amikor valaki külföldön vállal munkát és egy számára addig ismeretlen országba költözik, igazán nagy vállalkozás. Ez sokkal több annál, mintha munkahelyet váltanánk. Minden új, és ez az újdonság szinte észrevétlenül nagy hatással van ránk, ami az évek múltával egyre erőteljesebb. A kisebb, nagyobb kudarcok segítenek minket a fejlődésben, a változásban. Néhány érdekesség erről a változásról egy sajátos szempontból. Az élet egyik alapelve a táplálkozás. Leggyakrabban azok az ízek vésődnek belénk, amiket

gyermekkorunkban megszoktunk. Magyarok lévén, körömszakadtáig ragaszkodtunk a jól megszokott ízekhez és étkezési szokásainkhoz. Természetesen ez Norvégiában, ilyen formában nem működött. Az első időben a nyelv is problémát jelentett a vásárlásnál. Az alapélelmiszereket felismertük, hiszen a kenyér az kenyér itt is, azonban, hogy milyen íze van, az már koránt sem volt egyértelmű. Sorra kóstoltuk valamennyit, és kerestük a még elfogadható. A norvégok a kenyér alapú táplálkozás hívei. Ez azt jelenti, hogy reggelire, ebédre (lunsj), sőt sokan még vacsorára is kenyeret esznek. Amikor a kislányom óvodába ment, szoba került, hogy mit vihet magával. Megkérdeztem, hogy nem vihetne-e főtt ételt a gyerek ebédre. El lehet gondolni, hogy hogyan ötletnek rám, s milyen elvetemült ötletnek találták. Hát igen, a jó magyar főtt étellel szemben nyerő volt a norvég matpakke. A magyar ízek utáni vágy nem csak az újonnan érkezőket hajtotta,

hanem azokat is, akik már hosszú éveket töltöttek hazájuktól távol, s akik különböző okok miatt nem mehettek haza. Norvégiában annak idején nem volt olyan hentes, aki magyar disznóságokat készített volna, azonban ismeretes volt egy, aki Svédországban lakott, ő azonban nem tudta áthozni határában egy puszta találkoztunk vele, ahol egy autó csomagtartójából kaptuk meg az árut, és a megfelelő ellenszolgáltatás fejében örömmel hoztuk haza az általunk megrendelt finomságokat. Mondanom sem kell, hogy hány személyautó vette körül azt a kis furgont, aminek a csomagtere akkor egy egész hentesboltot helyettesített. Volt olyan, hogy egy baráti családdal összefogtunk és elkészítettük a saját termékeinket, hurkát, kolbászt. Véres hurka szóba sem jöhetett, azonban a májással éveken át próbálkoztunk. Mitagadás, nem lett az igazi, de azért ehető volt. Talán a kolbász elkészítésben voltunk a legsikeresebbek. Lelkesen aprítottuk, daráltuk, kevertük a húst. Levélmérlegesen grammokban számoltuk a hozzávaló fűszereket, ízlelgettük, míg el nem értük az általunk áhított legjobbat. A füstölésre az egyik üzletbe vittük a sok-sok kiló kolbászt, míg egy alkalommal a hideg füstölés helyett melegen füstölték. Ennek eredménye pedig sok-sok kiló majdnem főtt kolbász lett. Ilyenkor csak a fagyasztó segíthetett, ahonnan bizonyos időközönként elővettünk egy-két szálát, amit megsütve fogyasztottunk vagy feltétként vagy pedig magában kenyérral. Sajnos ez az akció annyira lehervasztotta a lelkesedésünket a kolbász gyártása, sőt fogyasztása iránt, hogy abba is hagytuk a már rutinná vált kolbászkészítést.

Az alábbi történetek jelzik a norvégok hozzáállását a saját termékeik iránt. Azt

már tudtuk, hogy a norvég alma "verdens beste", de egyik alkalommal valamelyik közértben egy zöldség, halovány paradicsom hegy előtt álltam, és azon gondolkodtam, hogy ki az, aki ezt az éretlen paradicsomot megveszi, sőt meg is eszi. Lelki szemeim előtt az otthoni piacok érett, szaftos paradicsomai lebegtek, amikor megszólalt mellettem egy norvég néni és azt mondta, milyen jó, hogy végre megérkezett a norvég paradicsom. Lelkesen tovább dicsérte a terméket, míg én szavakat nem találva csak hümmögni tudtam. A burgonyából is elsősorban a hazai terméket választják. 1993-ban pedig megünnepelték, hogy az első burgonyagumók 250 éve kerültek az országukba, és azóta is sikeresen termesztik. A földieper viszont tagadhatatlanul csodálatos, és hiába kapható a norvég eper háromszorosa meretű, külfönből származó, ők is és mi is a norvégot választjuk. Szinte mindenben a norvég alapanyagot részesítik előnyben, mert meggyőződésük, hogy minőségben sokkal jobbat kapnak bármelyik külföldi árunál. Azt hiszem, ezeket a nézeteket nyugodtan átvehetnénk tőlük.

Az évek múlásával változott az ízlésünk, modhatnám kezdtük megszeretni a norvég ízeket. A tengeri herkentyűk számunkra nagyon újjak voltak, s nem tagadom, még a mai napig is van, amit nem tudok megenni. A halak csak annyiban jelentettek újdonságot, hogy a karácsonyi pontyot felváltotta a lazac. Ezzel nem csak az alapanyag változott, hanem az elkészítés módja is. Rengeteg receptet néztem át, és próbáltam ki. Azt hiszem, ez a csere jól sikerült, mert így új íz került a repetoáromba és közben megszabadultunk a pontyban található rengeteg szállkától. Azonban a rakfisket (erjesztett hal) a mai napig mellőzöm. A lutefisk (lúgozott hal) is erre a sorsra jut nálam annak ellenére, hogy ez az

Házunk tája

egyetlen olyan halfogás, aminek múzeumot emeltek. A Norvég Lutfiskmuseumot 1997-ben nyitották meg Drøbakban, és évente több ezren látogatják.

Norvégiában érdekes szokásokat ismertem meg, amelyek otthon ismeretlenek voltak. Például, ha egy fiatal a 30. születésnapján még nem házas, akkor akkor peppersvenn-né (borsbaráttá) választják, és ilyenkor borsdaralót vagy borsszórót vesznek neki ajándékba. Ez a szokás nagyon a régmúltba nyúlik vissza, valamikor az 1500-as években a dánoktól vették át és kizárólag nőtlen férfiakra vonatkozott. Azért a nőknek sem lett jobb, hiszen az 1700-as években létrehozták a peppersvenn-t ami ugyanazt jelentte, mint a peppersvenn. Nem is gondolnánk, hogy H.C. Andersen, a híres meseíró élete végéig peppersvenn volt, hiszen sohasem nősült meg. Noha ez a szokás Dániából eredt, ott mégis az idő múlásával megváltozott és ott 25 évesen "kanelsvend és kanelmø" lehet a fiatalokból. Ilyenkor általában egy nyitott helyen székre ültetik az "ünnepeltet", és rengeteg örölt fahéjat szórnak rá.

Amikor ideköltöztünk, nagyon hamar felfedeztük, hogy milyen finom a norvég csoki. Nem mondom, hogy végig ettük a teljes kínálatot, de azért sokszor elcsábultunk a finom ízekre. Aztán olvasmányaim során érdekes dologra bukkantam. Az adó nagyon sok terméket sújt. Norvégiában 1922-ben luxusadót vetettek ki a csokoládéra mondván, hogy luxus cikk, mint mondjuk az autó. A vicc az egészben az, hogy ez az adó a mai napig is érvényes. Annak ellenére, hogy ma már a csokoládé fogyasztás hétköznapi dolognak számít. Ebből az államnak néhány éves adat szerint évente több, mint 1,174 millió korona volt a bevétele, hiszen Norvégia csokoládé fogyasztásban élen jár a közel 10

kilogramos fejenkénti éves átlaggal. Egyébként egy kiló csokit számolva, az adó mértéke 18,21 korona volt néhány éve.

A norvég és a magyar táplálkozási szokások összehasonlítása akkor kezdett igazán érdekelni, amikor kantineledek (büfévezető) lettem. Korábban a főzés csak hobby szinten érdekelt. A szakácskönyv gyűjteményem immár kb. 700 kötetet tesz ki. A könyvek nem csak recepteket tartalmaznak, hanem rengeteg gasztronómiával foglalkozó történetet is, ami a múltra és a jelenre egyaránt vonatkozik. Az igaz, hogy Norvégia halfogyasztásban élenjáró, azonban nagyon sok bányát, vadat, csirkét, sőt sertést is fogyasztanak.

Amikor megnézzük, hogy őseink mit ettek, akkor láthatjuk, hogy nincs is sok különbség a két ország között. A török hódoltságot megelőzően a magyaroknál is leggyakrabban fogyasztott húsféle a birka és a baromfi volt. Nagyon ritka ünnepi alkalmakkor marhaból, lóból, kecskéből és vadakból is készítek ételeket. Az otthoni, javarészt sertéshús alapú táplálkozást is a törököknek köszönhetjük. A 150 éves uralom alatt a portyázó törökök minden háziállatot elvittek, kivéve a sertést, mivel muszlim hitük tiltotta a sertéshús fogyasztását. Maradt a magyaroknak. Mi nagyon sokszor eszünk levest, amit a főétel követ, és ha úgy alakul, akkor a végére még egy kis deszert is jut, főleg hétvégén. Ez annak köszönhető, hogy elődeink inkább főztek és kevésbé sütöttek, mint Nyugat-Európa népei. A pentaton étkezés (édes, savanyú, sós, keserű, csípős – a szerk. megj.) pedig gasztronómiai szempontból sokkal magasabb szinten állt. Erről írt az alábbi sorokban Gundel Károly: "Konyhánk, ételünk, akárcsak a zenénk, a nyelvünk elütnek a nyugati népekétől, azonban ezzel kapcsolatban megállapíthatjuk azt

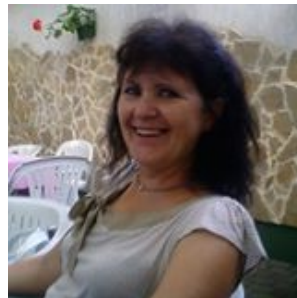
is, hogy nem a magyarság hátrányára. Mindezt ismerni nemcsak érdekes, hanem hasznos is»

Magyarországon nagyon sok fűszernövény, zöldség, gyümölcs, és gabona terem. Ez természetesen a kedvező klímának köszönhető. Itt a hosszúra nyúló tél és a hidegebb éghajlat korlátozza a természetből növények számát. Korábban, amikor Norvégia közelében még nem kezdték kitermelni a kőolajat és a földgázt, nem tellett annyi behozatalra, mint manapság. Nagyon is érthető volt, hogy a norvég konyha szegényes és főleg íztelen volt. Azonban ez már a múlté. Az üzletláncok mellett az áruválasztékot az időközben beszivárgott bevándorlók igényei is bővítik. Sorra nyitottak olyan helyek, ahol a nem hagyományos norvég étel a főszerep. Itt a hamburgerre, a pizzára, a kebabra gondolok. Annak ellenére, hogy ők sem fogyasztanak mindennap ilyen ételeket, de segítettek abban, hogy az aránylag zárkózott norvégok nyitottak legyenek más népek konyhája és más ízek iránt. Ezt egészítette ki, hogy jobb anyagi helyzetbe kerülve, sokan töltik szabadságukat külföldön, ahol kóstolgathatják a helyi ízeket. Talán ennek a "nyitásnak" is köszönhető, hogy a két évente Lyonban megrendezendő Bochus világ szakácsversenyen ebben az évben a norvégok a második helyezést érték el (míg a magyarok a negyedik lettek!).

Úgy gondolom, hogy nem én vagyok az egyedüli, aki a két nemzet ételéből azt választom ki, ami számunkra a legjobb. Ma már nem csak az ízeket, hanem haladva a kor szellemével, az egészségesebb ételleket választom, és megpróbálom passzítani egymáshoz, határokat nem kímélve. Ebből alakul ki egy olyan ízvilág, ami egyik országra

sem hasonlít, de mégis benne van mind a kettő, amit én alkottam, és az én ízlésemet tükrözi. A gyermekeim is ilyen ételeken nőttek fel, ami azt eredményezte, hogy bárhova kerülnek a "nagyvilágban", nyitottan állnak a helyi specialitásokhoz, ők is remekül főznek és a már kialakított konyhájukat szívesen bővítik új ízekkel. Bátran ajánlom mindenkinek, hogy próbálkozzon, hiszen a határ csakis a csillagos ég lehet. Bízson az érzéseiben, mert főzni csak is szabadon, szárnyalva lehet, hiszen minden étel egy alkotás, amit mi hoztunk létre. Azt tudom, hogy a külföldön élés lehetőségét nem az étkezés határozza meg. Azonban nagyban befolyásolja annak minőségét. Amikor munkánk és lakhatási lehetőségünk megvan, akkor már csak egy kis lépés van hátra az egészséges táplálkozás felé. Ahogy más országba költöttünk, és mi most itt élünk Norvégiában, a változás nem csak bennünk, hanem szokásainkban is végbement.

Amik voltunk az már elmúlt, új emberek lettünk, s bebizonyítottuk, hogy tudunk itt élni, és amit közben tanultunk, az mind a miénk, és azt soha sem veheti el tőlünk senki.

Nádasdy-Farkas Irén

Tar Károly

Az európai magyar református nyugati szórvány lelki gondozó szolgálatának rövid története

- vázlat -

6.

Németországban

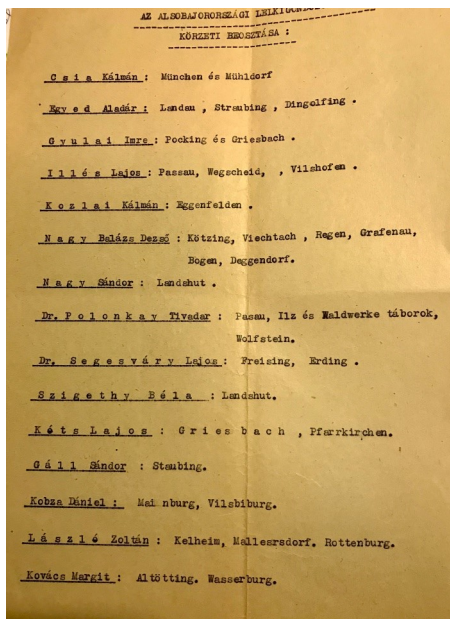
A bevezetőben vázoltuk a nyugat-európai református lelki gondozás kezdeteit, amely nagyrészt Németország területén történt.

A berlini magyar hittérítők tevékenysége mellett jelentős a hallei magyar egyháztörténeti központ munkája is, amely a második világháború idején sem szünetelt, hanem Harsányi András vezetésével a Halle–Wittenbergi Luther Márton Egyetemhez tartozó Délkelet-Európai Történeti Kutatóközpontban folytatta tevékenységét (1).

A nyugatra menekült, nagyszámú lelkész 1945 folyamán, hónapokon át, egészen nagyméretű hazatelepítésükig segítette a külföldre került reformátusok lelki gondozásával megbízott Nagy Sándort munkájában. Körzetek szerint beosztva végeztek lelki gondozást, szeretetszolgálatot, segítették a menekülteket legkülönbözőbb lelki, eligazodási, beilleszkedési kérdéseik megoldásában. Iskolaszervezésben, a hatóságokkal való közvetítésben tettek hasznossá maguk. A körzeti lelkészek a helyi szükségletek szerint jártak el, és a lehetőségek szerinti munkát végeztek. Orth György református lelkész például a Harcz-hegység vidékén, nagy területen szolgálva, istentiszteleteit írott formában, postán terjesztette.

A második világháború után számos magyar protestáns gyülekezet alakult a

Református Lelkigondozó, valamint az Evangélikus Lelkigondozó Szolgálat keretében Németországban. 1946 végén a szolgálat kiterjedését és a területi bővítését is jelzi, hogy az intézmény neve: Németországi Magyar Református és Evangélikus Lelkigondozó Szolgálat, majd Németországi és Ausztriai Magyar Református és Evangélikus Lelkigondozó Szolgálat. De a Szolgálat Angliába, Franciaországba, Olaszországba és más nyugat-európai országba adott meghatalmazást lelkészeknek. A fokozatos bővülést mutatja a Szolgálat lapjának, a *Harangszó* példányainak növekedése. A négyezer példányban terjesztett és

Nyugat-Európai Magyar Református Lelekgondozó Szolgálat (NyEMRLSz)

gyermeknek szóló melléklettel rendelkező lapot, a rendszeresen író lelkészeken kívül, Ács Ernő, Bakó Elemér, F. Korény Livia, Kannás Alajos, Mészköi Padány-Gulyás Jenő, Pantó Béla, Szász Béla, Wass Albert és mások látták el közhasznú írásaikkal.

A Szolgálat szerény anyagi szükségleteit a Nagy Sándor által bemutatott Magyarországi Református Egyház Konventjének (Összejövetelének) megbízó levele alapján az Evangelische Kirche in Deutschland, az Ökumenikus (Általános) Egyháztanács, a Church World Service genfi központja és részben az amerikai testvéregyházak biztosították. A rendszertelenül érkezett segélyekből a szolgálat lelkészei rendszeres havi javadalmazásban részesültek (2). Ruhaneműt, élelmiszert és segélycsomagokat kaptak. Az elosztást a Lelekgondozó Szolgálat Segélybizottsága végezte. Az egymástsegítés céljára létesítették a Lelekgondozó Szolgálatok Önszegélyező Alapját. Nemcsak pénzzel, különféle adományokkal, hanem munkával is egymás segítségére buzdították a magyarokat (3). Együttműködtek a Dr. Ordódy Sándorné vezette müncheni Magyar Segítő Szolgálattal. 1947 végén, a német pénzváltás idején, az amerikai Evangelical and Reformed Church magyar zsinatának (törvényhozó gyűlésének) küldötte, Dr. Dienes Barna után, 1948-ban az egyház elnöke, Dr. Louis Goebel látogatta meg a Szolgálatot, és több ezer dolláros segítséggel tette lehetővé a súlyos anyagi válságba jutott szolgálat további

működését. Hasonló módon járt el az amerikai Presbyterian Church Dr. Lowell Russel Dietzen, és a Congregation Church, Peter J. Jansen látogatása alkalmával.

1948 júniusában a Szolgálatból kiválva megalakult a Németországi Magyar Evangélikus Missziói (Hittérítői) Gyülekezet és a Németországi Magyar Unitárius Misszió (Küldöttség), akik később visszatértek Szolgálatuk kereteibe. Az év közepén a Szolgálat ellátmány-nélkülisége súlyosbodott, a lelképásztorok visszatértek az 1945-1946-os évek gyakorlatához, amikor kiszállási költség nélkül „gyalog-apostolokká” lettek (4).

De a Szolgálat nem feledkezett meg célkitűzéseiről, folyamatosan áldozott a hitépítő nyomtatványok kiadására. A *Harangszó* első kétoldalas számához, pénz híján a franciaországi küldeményekből nyert dohánycsomagok árából teremtették elő a szükséges papírt. Kinyomtatták és terjesztették a *Heidelbergi Kátét* (Tanítást), *Luther Márton Kis Kátéját* (Tanítását), M. Nagy Ottó *Keresztvén Egyháztörténetét*, a *Református Kis Útmutatót*, a *Református Valláskönyvet*, a *Református és Evangélikus Énekeskönyvet*, Sipos Géza *Biblia Mellékletét*, a *Mindennapi Kenyerünk* bibliaolvasó kalauz négy kötetét, a *Szívemet hozzád emelem* című imakönyvet, a szabadságharc emlékére összeállított *Térdre Magyar* és a kívándorlásra felkészítő *Új világ felé* című köteteket (5). A Szolgálat ilyen irányú igyekezetét segítette az, hogy a Brit és Külföldi Biblia Társulat kiadványaként megjelent *János Evangéliuma* és az *Újszövetség*, valamint Ravasz László *Hazafelé* című könyve jelentős példányszámát kapták szétosztásra. A Magyar Segítő Szolgálattal és a magyar római katolikus egyházzal együttműködve jelentős pénzbeli támogatást nyújtottak a közép-

Lélegkondozó

és főiskolásoknak továbbtanulásukat elősegítendő.

1948-ban a magyar menekültek nagy része lemondott arról, hogy hazatérjen, és a jobb életlehetőséget ígéro

tengerentúli kivándorlás mellett döntött. Ekkor a

Lelkigondozó Szolgálat, hogy

behatóbban foglalkozhasson a

kivándorlás kérdéseivel Magyar

Protestáns Kivándorlási

Irodát nyitott. Az elhamarkodott

kivándorlás megelőzésére az

egyházak Világtanácsa megbízásával Dr. Dienes

Barna, az amerikai testvér

egyházak támogatásával

körutazást tett Közép- és

Dél-Amerika

országában, hogy a

magyar menekültek csoportos

betelepítését előkészítse.

1948-ban megindult az egyéni és

csoportos kivándorlás Dél-

Amerika

országába, Ausztráliába,

Kanadába és az Amerikai Egyesült

Államokba. A befogadó országok

szakmunkásokat akartak, ezért a

Lelkigondozó Szolgálat rövid szakmai

tanfolyamokat szervezett. 1949-ben a

kivándorlóknak Bibliát ajándékozhatott

a Szolgálat. Számos református lelkész

is kivándorolt (6). Szigethy Bélát a

Magyar Evangéliumi Világszolgálat az

akkor különösen időszerű a levelező

lelkipásztorkodás szervezésére küldte az

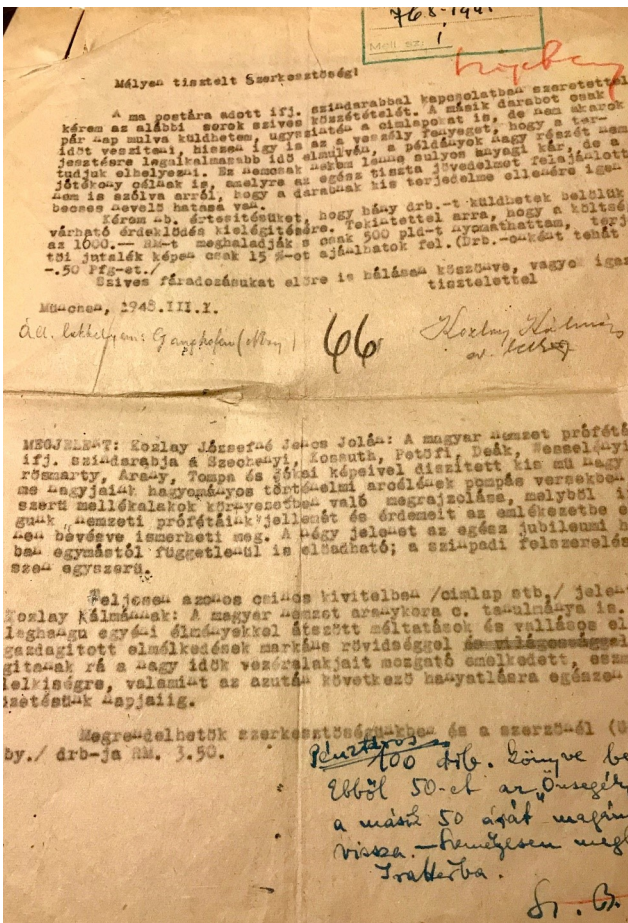
Amerikai Egyesült Államokba, hol az

irodai, a nyomdai és a postázási

költségeket az amerikai testvéregyházak

biztosították. A Magyar Evangéliumi

Világszolgálat első levelező irodáját

Buffalóban rendezte be. A másodikat az ugyancsak kivándorolt Nagy Sándor, Clevelandban, mint levelezőlelkész nyitotta meg. Kivándorlása előtt Nagy Sándor a genfi egyházi központnál helyezte el a Lelkigondozó Szolgálat irattárát, és a továbbra is Németországban maradók sorsáról a Bajorországi Evangélikus Református Egyház (Evangelische Reformierte Kirche) elnökével kötött egyezséget, amely a Magyar Református Lelkigondozó Szolgálat működésének folytatását biztosította (7). Ez volt a Szolgálat létezését meghatározó további

egyezségek alapja. A Németországi és Ausztriai Magyar Református Lelkigondozó Szolgálat lapjának, a *Harangszónak* utolsó száma 1951. október 31-én jelent meg. Munkájának folytatását a Dr. Harsányi András által Ausztriában létesített *Jöjjetek*-re ruházta át (8).

Az Észak-rajna-vesztfáliai Magyar Protestáns Gyülekezet története a második világháború végén kezdődik, amikor München vidékén Kúr Géza, „kerékpáros” lelkész lelki gondozó munkáját jegyezte fel az íratlan egyháztörténelem. A lintorfi átmeneti katonai internálól (elkülönítő) táborban „Pastor Károly” (valószínűleg Oláh Károly református lelkész) a magyar katonák és tisztek lelki gondozásával foglalkozott. A Rajnai Segélyszerv ügyvezetőjeként működő Rössler lelkész 1946-ban jelenti a stuttgarti központnak, hogy Almássy Árpád is felkereste a lintorfi tábor. Egy későbbi leveléből tudjuk, hogy a tábor lakóinak nagy része kiköltözött, és Almássy lelkész háromszáz lelket gondoz, amiért havonta segélyben részesült. A 1100 személyt befogadó táborból a magyarok a wuppertali, koblenzi, neuwiedi, kölni, porz-westhofen, duisburg-meiderich, essen-kray-i elosztótáborba kerültek. 1950-ben 24, 1953-ban már csak 3 protestáns család maradt a táborban. 1951-ben Polyák László református lelkész arra kéri a Németországi Evangéliumi (Protestáns) Egyházak csúcsszervét, létesítsenek a Rajna mentén lelki gondozó szolgálatot. De a kéréséhez csatolt névsorban csak 19 hívő nevét tüntette fel. Almássy Árpád hasonló beadványára sem kaphatott más választ. A nyilvántartásba vett magyar protestánsok csekély száma miatt nem jöhetett szóba a támogatásuk (9).

1956. november végén érkezett Kölnbe az első menekült. Decemberben, amikor Ausztriából az első vonatszerelvénnel menekült magyarok érkeztek Vesztfália tartományba, a holland határ mentén fekvő Bocholt városka átmenő menekülttáborába - új szakasz kezdődött a protestáns gyülekezetek életében. Egy volt katonai táborban laktak ideiglenesen, ahonnan munkát és lakást találva, rendre elköltöztek. De már 1956. november 5-én a Rajnai Segélyszervezet vezetője, F.W. von Staa egyháztanácsos, tájékoztatta a rajnai német gyülekezeteket arról, hogy a Németországi Protestáns Egyházak az Egyházak Világtanácsával és az Evangélikus Világszövetséggel együttműködve jelentős segítséget nyújtottak a menekültnek (10). Novemberben két szerepet és három betegápoló nővért küldenek Bécsbe szolgálatra. A német protestáns egyházak Menekült Lelkeszi Alapot létesítettek, amelyből az észti, lett, lengyel egyházak lelkipásztorait részesítettek ellátmányban. Ennek Münchenben református, Stuttgartban evangélikus ága alakult.

1957 elején hozzávetőlegesen 5000-6000 magyar élt Észak-Rajna-Vesztfália tartomány területén. A protestánsok száma 1000-2000 lehetett. 18 állami gondozót alkalmaztak gondozásukra, négyet az evangélikus egyház szeretetszolgálatába, akik többek között a magyar és keresztyén hagyományok ápolását is végezték. A németországi protestáns egyház 1957. március 15-től Münster központtal magyar evangélikus lelki gondozói szolgálatot létesített, amelynek vezetését Szabó Zoltán fiatal lelkészre bízta (11). A Vesztfáliai Diakóniai (Szerpapi) Intézet körlevelében arra kérte a szuperintendenseket (egyházi főfelügyelőket), hogy írják össze a körzetükben élő magyarokat. Rövid idő alatt 150 protestáns magyar

Ilekgondozó

került nyilvántartásukba. Az első istentiszteletet Szabó Zoltán 1957 áprilisában Dortmundban tartotta. Röviddel ezután Gelsenkirchenben, Duisburgban, Kölnben, Aachenben, Düsseldorfban, Oberhausenben, Herneben következett az istentiszteletek rendjében.

1957. augusztus 25-én, a tartományi evangéliumi (evangélikus) egyházak küldötteinek jelenlétében megalakult az Észak-rajna-vesztfáliai Magyar Protestáns Gyülekezet. Az önálló exilgyülekezet (számkivételben lévő gyülekezet) lelkésze Szabó Zoltán, gyülekezeti felügyelője Veöreös László volt. Szervezetileg a Stuttgartban székelő Németországi Magyar Evangélikus Szórványegyházhoz tartozott. 1957 végén a gyülekezet lélekszáma megközelítette a nyolcszázat. November 11-én a Vesztfáliai Diakóniai Intézet támogatásával gyülekezeti Magyar Házat avathattak Gelsenkirchen-Scholvenben. Berendezését a tartományi kormány, négyszáz kötetes magyar könyvtárát a Német Vöröskereszt adományozta. Itt kapott irodát két gelsenkircheni protestáns gondozó, aki valláskülönbség nélkül minden magyar menekültet segítettek.

A menekült magyarok sűrű helyváltogatása miatt az egyházfelügyelők választása lehetetlen volt, ezért a gyülekezet lelkésze a gyülekezet szervezettsége érdekében a felügyelői testületet önkéntesekből jelölte ki. Kölnben: Alexy Lajos, Kiss Pál, Kölcsey István, Soós Gyula, Duisburg_Mülheimben: Szeberényi Tamás, Gelsenkirchenben: Milinkovits József, Dortmundban: pedig Veöreös László vállaltak tisztséget.

Egy év elteltével a vándorlás következtében a hívők száma 550-re csökkent, az eddigi négy gondozó helyett már csak egy dolgozott, üresen állt a magyarok számára berendezett

gelsenkircheni klub-otthon, amelyet 1957 novemberében adott át a tartományi kormány segítségével a Segélyszervezet (12). Szabó Zoltán családi okokból nem tudta munkáját ellátni, és 1960. január 4-én hivatalosan is lemondott, hogy tanulmányait a soesti igehirdetői szemináriumban (papnevelő-intézetben) befejezve, szolgálatát német gyülekezetben folytassa.

Kiválása után a gyülekezet vezetését Kotsch Lajos, a Németországi Magyar Evangélikus Szórványegyház vezető lelkészenek egyetértésével Dortmund környékén Veöreös László vette át. Gelsenkirchen körzetében Milinkovits József protestáns lelki gondozó, Duisburg-Mülheim vidékén pedig Szeberényi Tamás lelkész végeztek szeretetszolgálati feladatokat a nemzetközi egyházi segélyszervezetek segítségével. Ezt megelőzően Kölnben Fabula Klára és családja kezdeményezésére alkotnak kis közösséget, és 1958 novemberében felkéri Dr. Alexy Lajos, Dr. Kiss Pál, Kölcsey István és Soós Gyula egyháztagokat, hogy egyházi előljáróként tevékenykedjenek. Dr. Kiss Pál egymaga 77 hívőt írt össze. 1960 elején a felügyelői testület húsz tagból állt (12). Áhítatokat és szeretetvendégséggel egybekötött bibliaórákat tartottak, gondozták a kórházakba, gyermeknyaraltatást szerveztek, börtönökbe került magyarokat is (13). A tartományi protestáns egyház, a Munka- és Szociálisügyi (Közjóléti) Minisztérium valamint az Evangélikus Világszövetség anyagilag is támogatta a magyar gyülekezeteket. A Németországi Magyar Evangélikus Szórványegyház Nagy József grazi lelkészt ajánlotta a megüresedett helyre. A müncheni Magyar Református Egyház két másik

lelkészt kínált. A Németországi Evangéliumi Egyház mást nevezett ki.

A gyülekezet előjárói szabad lelkészválasztási jogukat hangoztatva Nagy József mellett döntöttek és saját felelősségükre három hónapig alkalmazták Nagy Józsefet, aki végül két év múlva, 1961. november 1-én, foglalhatta el hivatalosan is helyét a gyülekezet élén. Lakása és irodája Münsterben volt (14). 1962-ben a gyülekezet lélekszáma hétszáz körüli, az istentiszteleteket 120-200-an látogatták. Ebben az évben a felügyelői testület az egyházközség központját és a lelkészi irodáját Kölnbe tette át. Ezt részben saját erőből, részben pedig a tartományi egyházak segítségével tehetette. A köln-deutzi, Von Sandt Platz-i központban imaterem, lelkészi iroda, könyvtárral felszerelt gyülekezeti terem, vendégszoba és lelkészi lakás volt. A központot 1963. január 27-én adták át rendeltetésének. Ebben az évben a rajnai és veszfáliai diakóniai (szeretetszolgálati) intézet a gyülekezeti testület javára lemondott számadási, a könyvvizsgálat és pénztár ellenőrzéséről. 1963. november 30-tól a gyülekezeti testületet titkos szavazással választott a gyülekezet. Lelkipásztoruk havonta rendszeresen istentiszteletet tartott

Aachenben, Kölnben, Düsseldorfban és Marlban.

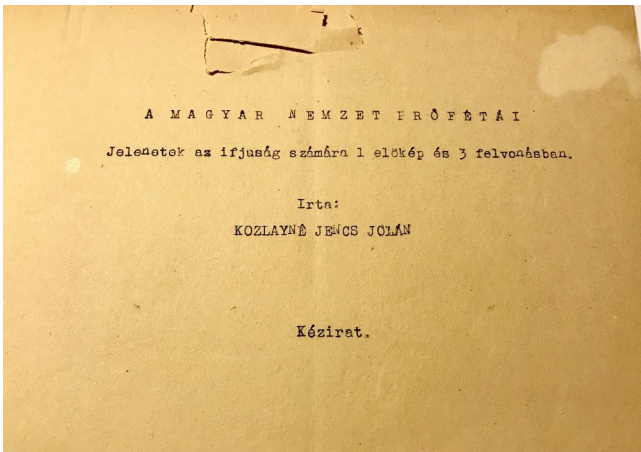
1964. szeptember 6-án Nagy József lelkész, 53 éves korában hirtelen elhunyt. Tüdőbajos volt.

Az egyházi testület Henney Gusztáv felügyelő kérésére október 14-én alkalmazta Kelemen Erzsébet bécsi diakonisszát (protestáns betegápoló nővért). Lelki gondozó munkáját Kiss Pál, Szeberényi Tamás, Veöreös László és Wallrabenstein Frigyes egyházi előjárók segítették. Lócsey László és Czeglédi Zoltán meghívott lelkipásztorok osztottak úrvacsorát. Ebben az időszakban a családlátogatásoknak is köszönhetően a gyülekezet létszáma 120 személlyel gyarapodott.

1965. május 1-től a Svédországból meghívott Glatz József evangélikus lelkész, az 1962-ben elfogadott szolgálati rendnek megfelelően fejlesztette tovább a gyülekezetet. Biblia- és asszonykört szervezett Kölnben. Tartományi intézmények segítségével a gyülekezeti központ szűkebb bizonyuló imaterme helyett, nagyobb és színes ablakokkal ellátott kápolnát építtetett az épület alagsorában, amelyet ünnepélyesen 1966. június 12-én adtak át rendeltetésének. A építkezést a Rajnai

Egyházkerület, a Gusztáv Adolf Intézet és a Luteránus Világszövetség is támogatta.

Henney Gusztáv a törvényes korhatárra hivatkozva lemondott felügyelői tisztségéről. Helyét Veöreös László foglalta el. A felügyelői testület jogi bizottsága megfelelő szolgálati rendet dolgozott ki, amelyben kimondta, hogy a gyülekezet hívei

Iélekgondozó

a két német tartományi egyház adófizető tagjai, a magyar szórványgyülekezet ugyanolyan jogokkal és kötelezettségekkel rendelkezik, mint a német gyülekezetek. Református és evangélikus hívei úrvacsorai közösségben állanak, és a református hagyományoknak megfelelően az egyházi elöljárók testületére építik a gyülekezet életét. Olyan közösség, amely nem számkivetésben tevékenykedő gyülekezet, hanem az állam törvényeinek megfelelően a világi egyesületek jogi alapján működik. A szolgálati rendet hosszú tárgyalások végén, 1970. január 30-án ismerte el hivatalosan a két tartományi egyház. Ezzel a gyülekezet szervezetileg kivált a németországi Magyar Evangélikus Szórványegyházból, de nem szakította meg, hanem szorosabbra fűzte kapcsolatait ehhez a testvéri közösséghez, fogadta kiegészítő lelkészeit, részt vett ifjúsági összejövetelein, terjesztette az összetartó kapocsként működő lapját, az *Útitársat* (15).

Közben Glatz József 1967. augusztus 31-én megvált szolgálatától és német egyházi szolgálatot vállalt. Másfél éves keresés következett, amikor a felügyelői testület és a vendéglelkészek látták el az istentiszteleti szolgálatot.

1968 karácsonyán már Kulifay Gyula református lelkész szolgált a gyülekezetben. A Franciaországból érkezett lelkészt 1969 januárjától vették fel, a Németországi Evangélikumi Egyház állományába, de a felügyelői testület kérésére hónapokkal előbb kezdte szolgálatát. 1969. december 14-én iktatták be hivatalosan.

1972-ben a lelképásztor javaslatára minden előljáró 5-10 családot keresett fel.

1970-ben a gyülekezeti elöljárók, hogy a magyar árvízkárosult egyházak segítségére sietnek. Kérésükre a rajnai

egyház pünkösdi perselypénzét is megkapták. Az évek folyamán a segélynyújtás kiszélesedett a magyarországi gyülekezetek javára.

1973 pünkösdjén 13 gyülekezeti munkást, körzetgazdaként indított útjára a gyülekezet, akik az előljárókat segítve otthonukban keresték fel és buzdították a híveket. Ilyenformán a gyülekezetnek hetven főből álló tevékeny munkása volt (16).

1974-ben indult a ma már hagyományos Pünkösdi gyülekezeti Találkozó, amikor a szétszórta élő gyülekezeti tagok az egész napot együtt töltik, istentiszteleten, szeretetvendégségen, közgyűlésszerű összejöveteleken együtt vannak. 1974-ben és Kölnben, 1975-ben hajókiránduláson, 1976-ban Düsseldorfban, 1977-ben újra Kölnben, 1978-ban Münsterben tartották a Találkozót.

Kulifay Gyula és Szeberényi Tamás lelkészek kidolgozták a gyülekezeti szertartások és istentiszteletek rendjét, amit a gyülekezeti testület elfogadott. Évenként 5500 pásztori üzenetet, meghívót, körlevelet, a lelképásztor személyes hangú levelét postázták. 1977-ben beszereztek 180 magyarországi református énekeskönyvet. 1978-ban a németországi Bibliatársulattól száz új bibliát kaptak. Egy jóakaró adományából villanyorgonát vásároltak a kápolnába. Vidéki istentiszteleteken használható villanyorgonájukat is ajándékként kapták.

1977. június 5-én Zimmermann Artúrt választja az egyháztanács felügyelőnek a lemondott Veöreös László helyébe. 1978 végén 68 éves korában, tíz éves németországi szolgálat után nyugalomba vonul Kulifay Gyula lelkész (17).

1979-ben Gulyás Kornél (1979. január 1-én lépett szolgálatba) gimnáziumi vallásstanár lelképásztsága alatt az egyháztanács a magyarországi protestáns egyházak egyházjogi gyakorlatának megfelelően változtatott a gyülekezeti

rendtartáson az egyháztanács és a gyülekezet vezetésének kettős elnökségét illetően, amit a Rajnai és Vesztfáliai Egyházkerület is jóváhagyott. Ebben az évben az egyháztanácsi felügyelői rang helyett bevezette a kurátor (gondnok) és a lelkész és a gondnok kettős elnökségét. Gulyás Kornél rendszeresen istentiszteletet tart Bochumban, Euskirchenben, Koblenzben és Münsterben. Növekedett az istentiszteletek látogatottsága, a bejegyzett hívek névsora megkettőződött. Ebben az esztendőben elkészült Kulifay Gyula *Álljatok meg a hitben* című 210 oldalas gyülekezeti évkönyve. Felújítják a hagyományt, miszerint pünkösöd vasárnapján a német gyülekezettel közös istentiszteletet és ünnepnapot tartanak. 1979-ben Bielefeldben, 1980-ban Bochumban, 1981-ben Aachenben, 1982-ben újra Düsseldorfban tartották a Pünkösdi Gyülekezeti Találkozót. Innen indult a

gyülekezet egészére kiterjedt Háziasszonyi Szolgálat. A kezdeményezés jóvoltából, a fehér asztal mellett családiasabbá alakultak a gyülekezeti együttlétek, csitultak a torzsalkodások. Alkalmat kerestek a különböző városokból származó hívek közös együttlétére kirándulások, a kölni zenés istentiszteletek, kerti ünnepek, irodalmi műsorok, csendes napok, írótalálkozók és képzőművészeti kiállítások alkalmával.

1980. február 1-től az egészségi okokból lemondott Dr. Zimmermann Artúr gondnok helyébe Lőrinczy László tankerületi főfelügyelőt választja a testület. Az egyháztanács tagjai: Benedek Gábor, Csontos Attila, Diószeghy László, Nagy Sándor László, Rancsó András, Scherer Béla, Soós Gyula, Száva Ildikó, Szeberényi Tamás, Dr. Vida István, Wallrabenstein Horst, Wallrabenstein Péter.

- 1 -

I. Résez: SZÉCHÉNYI

Személyek:

GÉNIUSZ

SZÉCHÉNYI

KORSZELLEM

Történik 1848 tavaszán. - Szin: Széchényi dolgozó szobája. A Magyar Nemzeti Géniusz szobra egy emelvényen. - Széchényi íróasztala előtt ül s elmerülten, csukatt szemmel gondolkozik. - Könyvek, irások stb./

GÉNIUSZ: Álmodj, oh csak álmodj!... tünt, magyar nagyságról, meseszerű régmúlt, ködös délibábról, Árpádnak ércakarját, István mély elméjét, Kálmán nagy tudását, Lajos vitézségét...

álmodd vissza, - s hozzá Hollós Mátyás korát, török- s németverő, rettegett eszorát, amikor csodált volt és tisztelt a magyar, s birtokát tengerek védték és férfikar...

Álom? Nem! Valóság!... Voltak nemzetünknek világrendítő dicső napjai. És voltak egykor hős magyar népünknek hirnóvvel ékes, igaz nagyjai.

Lélekgondozó

1981-ben az egyoldalú értesítő helyett *Gyülekezeti Híradó* címmel húszoldalas újságot jelentetnek meg (18). A gondnokok munkáját 1988-tól ideiglenesen Kürthy Tamás egyetemi tanár, majd 1989-től Benedek Gábor, a volt öttusázó Európa- és világbajnok látta el.

1994-ben a kölni központú, Aachen, Düsseldorf, Bochum, Bielefeld, Münster, Koblenz és Euskirchen istentiszteleti helyekkel rendelkező 400-500 lelket számláló gyülekezet lelkésze Gábry Sándor. Gyülekezeti lapjuk a *Protestáns Híradó* (19).

Tagjainak számát tekintve a legnagyobb németországi gyülekezet a Württembergi Magyar Protestáns Gyülekezet nevet viseli. Lélekszáma 1500-2000. Székhelye Bietigheim/Stuttgart. Heilbronnban is tartanak istentiszteleteket. Lelkipásztora: Gémes István, Gondnoka: Simon Sándor. Lapja a Stuttgartban megjelenő *Útitárs* valamennyi nyugat-európai gyülekezetbe eljut.

A legfiatalabb nyugat-európai magyar protestáns gyülekezet a Württemberg szövetségi tartományban félévszázada működő gyülekezet osztódása révén jött létre 1980 őszén. Az Ulm környéki gyülekezet tagjai a Bodeni-tóig és Bajorország területén szétszórtan élnek. Istentiszteleteit Ulmban a Találkozás Háza, a Wegen Kirche és az Ulmi Magyar Kultúregyesület terme, a dietenheimi evangélikus templom, a heidenheimi ökumenikus (általános) központban tartja. Kezdetben az ehingeni evangélikus templomban is találkozhattak a magyar hívek, és vendégként a friedrichshafenli, mochenwangenti, sendenti és bachi templomokban is megfordultak. Az 1980-as névsor 1999-re, 42-re zsugorodott. A lelkipásztor Varga Pál, gondnoka Aszalós Bálint. Német gyülekezeti szolgálata mellett önként pásztorolja az

Ulm környéki magyarokat. A gyülekezeti eljárók között van református, evangélikus és unitárius tagja is. Jó kapcsolatot tartanak fenn a magyar katolikus és a német evangélikus gyülekezetekkel. Gyülekezeti híradójuk *A Hal* címmel évente három-négy alkalommal jelenik meg (20).

A frankfurti központú Hessen, Rheinland-Pfalz és Észak-Baden Magyar Református Gyülekezetének lelkipásztora Sípos Tibor, gondnoka Dr. Klement Kornél.

Az Észak-Németországi Magyar Evangélikus- Református Gyülekezet székhelye a Hannover melletti Edemissen. Hannoveri, hamburgi, bremeni, braunschweigi istentiszteleti helyekkel rendelkezik. Tagjainak száma háromszáz körüli. Lelkipásztora Menke Magdolna, gondnoka Sípos Zoltán. Időnként gyülekezeti levelet küld tagjai címére.

Kastlban 50-80 tagú iskolai gyülekezet működik Jancsó Jeromos lelkipásztor vezetésével.

A müncheni magyar nyelvű református egyházközség történetének kezdetei a 19. század utolsó évtizedeire tehető, amikor a Münchenben élő diákok, mesterséget tanulók, cselédlányok és napszámosok közösséget alkottak. A jelenlegi gyülekezet közvetlen elődje a Nagy Sándor lelkész által alakított Református Lelki-gondozó Szolgálat. 1956 után az itt maradt magyarok tovább növelték és erősítették a gyülekezetet. Az 1969- 1985 közötti időszakban Szalai Sándor a lelkipásztoruk.

1994-ben a gyülekezet csatlakozott a Német Reformátusok Egységes Zsinat rendszerű Közösségéhez. A gyülekezet belső rendje a magyar református hagyományokat követi. Kéthetenként istentiszteletet tartanak felnőtteknek és gyermekeknek külön-külön. Havonta tartanak egyháztanácsai gyűlést (21).

A müncheni Magyar Segítő Szolgálat (Ungarische Hilfsdienst) 1945-ben alakult. Általános jellegű, a segítséget kérőktől nem kérdezik, ki, milyen

vallású. A Szolgálat szoros kapcsolatot tart fen az egyházakkal, a Máltai Renddel és a Johanniták Rendjével. Németországon kívül is segítséget nyújt

VÉN NYUGATOS

Fehér már a fejed, megrokkant a vállad,
Reszketős a kezed, borostás az állad,
Elkopott a ruhád, lukas lett a cipőd;
Öreg vándor magyar: kitelt már az idő!
Járd a világot koldustarisznyával,
Csödi bölcsességgel - és a Bibliával.

Mirevaló jární? - Nem érdemes, hidd el,
Szent csodákra várni égre-néző hittel!
Várni az Igének beteljesülését,
Gyűlölködő népek egymás-megértését;
Hitet hirdetni a hitetlen világnak,
Szétszórni kínosait koldustarisznyádnak,
Buzamagot vetni tajtékzó habokra,
Virágokat szedni elhagyott sírokra,
Mindent feláldozni, ammivel beérni,
Adni a koldusnak, senkitől se kérni,
Festeni a vaknak, süketnek dalolni,
Góg előtt szerényen a földig hajolni;
Az árvaak örhélyén, magyar temetőben,
Es jární... csak jární, várva a csodára,
A vakság éjjelén hajnalhasadásra;
Életutad telén virágfakadásra.

Tudod-e jó öreg, mi a híred néked,
Mit mondanak rólad az új nemzedékek?

- Avult bölcsességed nem kell már minékünk;
Ami volt, az elmúlt! - Uj világban élünk!
Ne szavalj hát öreg! Tűnjél el a "poszt"-ról!
Elég volt belőled s a "bibliás koszt"-ból! -

Vén nyugatos magyar, őszhaju barátom,
Hogy ez fájhat neked, hidd el, én belátom.
Ámde szükséges, hogy te is megérts minket
S figyelembe vegyed életelveinket :

A múlt vagy te csupán,
A Jövő: mi leszünk!
Már fogja a pörölyt
Munkára kész kezünk!
Es sorsunk állóin

Léleggondozó

az arra rászorulóknak. Segíti az erdélyi és a felvidéki magyarokat is. 1987-ben húszezer márkánál nagyobb értékű adományt gyűjtöttek és továbbítottak. A társadalmi munkára épült Szolgálatot tizenhárom tagból álló elnökség irányítja. Vezetője hosszú időn át Dr. Fáy Gedeon volt.

1994-ben a hozzávetőlegesen négyszáz lelket számláló gyülekezet lelkésze Lázár Csaba, gondnoka Dr. Hury Antónia. Istentiszteletük helye: München és Regensburg. Lapjuk a *Harang* a nürnbergiekkel közös.

A nürnbergiek gyülekezetének lelkipásztora Lázár Dalma, gondnokuk Salánki Tibor. Lélekszámuk 1994 szeptemberében 120-150 (22).

A németországi magyar református gyülekezetek összefogása és egységes fellépésük szervének kialakítása 1994-ben még váratott magára. 1993 júniusában a gyülekezetek kísérletet tettek egyféle munkaközösség létrehozására, hogy a reformátusnak, a protestánsnak nevezett gyülekezetet, és a magyar evangélikus lelki gondozó szolgálatot összefogják, tevékenységét összehangolják, mivel a Németországi Magyar Református Lelkigondozó szolgálat képtelen eredeti feladatának megfelelni (23). 1994. szeptember elején Egy református egyházi értekezleten Varga Pál, dietenheimi lelkipásztor javasolta, hogy a nyugat-európai protestáns gyülekezetek lelkésze és előljárói hozzák létre a Protestáns Lelkigondozó Szolgálatot. Ugyanilyen módon látja megvalósíthatónak a németországi magyar protestánsok - kimutatható elzárkózásukat megakadályozandó - összefogását is. A kérdés eredője az Evangelische Kirche in Deutschland (EKD) határozata, amellyel a magyar lelki gondozás támogatását a Német Református Egyháznak átadta, az pedig megszüntette a magyar lelkészek anyagi támogatását,

kilátásba helyezve, hogy átveszi szolgálatába és meghagyja őket magyar lelki gondozói munkájukban is. Például a müncheni magyar gyülekezet ilyenformán beoldódott a Német Református Egyházba, de a Hessen, Észak-Baden és Rheinland-Pfalz magyar gyülekezete nem. Innen ez utóbbi fokozatos elszigetelődése a közös egyházi tevékenységben. „Az elmúlt évek tapasztalata azt mutatja – írja Dr. Fáy Gedeon a *Harang*, 1995/2-es számában -, hogy az új rendszer általában beváltotta a hozzá fűzött reményeket... Nem tekinthető hátránynak, hogy egyes németországi magyar református gyülekezetek külön utakon járnak... Az egyedüli fontos követelmény az, hogy lehetőleg valamennyi, Németországban élő magyar református és evangélikus hívő lelki gondozásban részesüljön, és anyanyelvén hallgassa Isten igéjét...” Az is nyilvánvaló, hogy ez összefogó szervezeti keretek között - a Németországi Magyar Református Lelkigondozói Szolgálat és a NYERLSZ segítségével - inkább megvalósítható, mint a gyülekezetek elkülönült magára maradottságában.

Folytatása következő számunkban

Jegyzetek

Németországban

1. Hermann M. János. A Nyugat-Európai Magyar Református Lelkigondozói Szolgálat félszázadnyi történetének vázlatos áttekintése – kéziratban
2. Szigethy Béla: Az anyaszentegyház gondoskodása, Bethlen Naptár, 1988, 84. oldal.
3. A *Harangszó* 1947. április 20-i számában olvashatjuk: „Cipész testvérünk felajánlotta, havonként tíz cipő javítását (gumitalppal és sarokkal) díjmentesen,

- olyan testvérek részére, akik másképpen nem tudnak cipőjavításhoz jutni.”
4. Harangszó, 1948. augusztus 25.
 5. Lásd Nagy Sándor: *A Magyar Hivatás Temploma és Szigethy Béla: Keresem az igazságot* című kötetét A gyermekek és ifjak lelki gondozására 1948 karácsonyán a bajorországi Landshutban újra kiadták Takáts Károly 1935-ben megjelent *Valláskönyvét* – írja Hermann M. János. A Nyugat-Európai Magyar Református Lelkigondozói Szolgálat félszázadnyi történetének vázlatos áttekintése című munkájában – kéziratban
 6. 1950 januárjában-márciusában a következők szolgálták **Bajorországban**: Kázlay Gyula evangélikus tábori esperes, Kúr Géza református lelkész, Nagy Balázs Dezső református vezetőlelkész, Nagy Zoltán unitárius tábori főlelkész, Dr. Polonkay Tivadar református lelkész, Szikszai István református lelkész. Lelki gondozók: Bernhardt Béla evangélikus igehirdető diakónus (szerpap, lelki gondozó, betegápoló), S. Kovács László református lelki gondozó diakónus (szerpap), Kovács Margit református szociális (társadalmi) missziói (küldött, térítő) testvér, Polyák László református kántortanító-lelki gondozó, Zayzon Sándor református lelki gondozó diakónus (szerpap, lelki gondozó), tanügyi főtanácsos, Ecsedy Irén kántortanítónő. **Wüttemberg, Baden, Hessen**: Kots Lajos evangélikus lelkész, Szekeres László református lelkész, Nánássy János református teológus (papnövendék) lelki gondozó. A Francia zóna (övezet): Borbás Antal tábori főesperes (egyházmegyei lekipásztor), Dr. Kun Adalbert református lelkész, Tokos Károly református lelkész, Törös Sándor református lelkész. Lelki gondozók: Adorján Ferenc lelki gondozó tanító. Angol zóna (övezet): Kardos Lajos református lelkész, Lócsei László evangélikus lelkész, Dr. Tunyogi Csapó András református lelkész. Berlin: Balázs József református lelkész. Lelki gondozók 1950 januárjában: Ács Ernő, Dr. Bakó Elemér, Borbás Árpád, Nagy Balázs Dezsőné, Pantó Béla, sallay József, Soós József, Szabó Zoltán, Dr. Szász Béla, Uray Gyula, Gróf Wass Albert, Zayzon Sándor, Zoltai János, Zoltán Sándor. (A névsor Hermann M. János kutatása nyomán került elő, és *A Nyugat-Európai Magyar Református Lelkigondozói Szolgálat félszázadnyi történetének vázlatos áttekintése* című kéziratából való.)
 7. „A bajorországi Ev. Református egyház tudomásul veszi, hogy a Magyar Református Lelkigondozó szolgálat ezidőszert 3 lelkészrel, 6 diakónussal és 5 tisztviselel végzi munkáját, akiknek ellátásához a fedezetet az Egyházak Világtanácsának Menekültügyi Osztálya bocsátotta rendelkezésére... A fentvezetett személyek a jelen egészség által a Bajorországi Ev. Ref. Egyház fennhatósága alá kerülnek. Nem kerül azonban ez alá a fennhatóság alá a Magyar Református Lelkigondozó Szolgálat központi irodája s annak személyzete, amely az egyházi vezetőség által reáruházott tevékenységét továbbra is önállóan végzi... A jelen megállapodás addig marad érvényben, amíg a Magyarországi Református Egyház visszanyeri a szabad világban szétszóródott hívei és ezek csoportjai fölötti gondoskodásának és intézkedésének azt a lehetőségét, amellyel ezidőszert nem rendelkezik.” – *Harangozó*, 1951. május 13.
 8. Ugyanott.
 9. Kulifay Gyula: 25 éves a Magyar Protestáns Gyülekezet Észak-Rajna-Wesztfáliában, 1957-1982, 1-6 oldal.
 10. gyanott: Kulifay Gyula meggyőző idézetet közöl az egyháztanácsos leveléből, 7. oldal.
 11. Lásd az EKID főtanácsosának levelét a rajnai és wesztfáliai egyházak és segélyszervezetek vezetőihez küldött levelét, amelyben arról is ír, hogy Szabó Zoltánt, 1957. Március 15-től felvette a lelkesi alapból részesülők névsorába. Illetményét a Németországi Magyar evangélikus Szórványegyház vezetőjének, Kotsch Lajosnak utalta át és egyben megbízta őt az új lelkész felügyeletével. (Kulifay Gyula: 25 éves

- a Magyar Protestáns Gyülekezet Észak-Rajna-Weszfáliában, 1957-1982, 9-10. oldal.) Továbbá Kulifay Gyula és Veöreös László kutatásainak felhasználásával Gulyás Kornél: Magyar reformátusok és evangélikusok gyülekezete a Rajna vidéken és Vesztfáliában, ? 157-158. oldal. Ugyancsak Kulifay Gyula írásából tudjuk, hogy szabó Zoltán részletes elemzést készített a menekültekről, amelyből többek között kiderül, hogy a menekültek 60-70 százaléka 16-30 év közötti, többségük fiatalember, akiket, ha megkeresztelték is, vallásoktatásban nem részesültek, 30 százalékuk nem konfirmált (a keresztény vallásba nem beavatott), Istentől elidegenedett. Családjukból kiszakadtan a nyugati világ lehetőségei eltávolítják őket a lelki élettől, veszélyt jelenthetnek számukra (11-14 oldal).
12. Ugyanott: Herbert Ness lelkész, 1959. október 3.-án kelt, idézett levelében azt olvashatjuk, hogy a Rajnai Egyházi Segélyszervezetnek, a magyar protestáns lelki gondozást át kell tennie a Rajna-vidékre a nagyarányú elköltözések miatt. Ezt a Német Szeretetszolgálat stuttgarti leirata is megrösríti.
 13. Ugyanott, 159 oldal: Alexy Lajos, Baksay László, Diószeghy Tibor, Hennyey Gusztáv, Kalász Róbertné, F. Kiss Sándor, Kiss Pál, Kölcsey István, Lőrinczy László, Milinkovitsch József, Péter János, Soós gyula, Szabó Zoltán, Szeberényi Tamás, Tharnoy Ferenc, Tóth László, Veöreös László, Wallrabenstein Frigyes, Wohlrab Béla, Zimmermann Artúr.
 14. Ugyanott.
 15. A lelkész lakásának és irodájának berendezését Wallrabenstein Frigyes gyülekezeti előljáró vállalta magára.
 16. Ugyanott 164-166. oldal.
 17. Kulifay Gyula 1975. évi lelkészi jelentéséből.
 18. Kulifay Gyula 1910. május 5-én született Abán. Apja és két testvére lelkipásztor volt. Gimnáziumi tanulmányait Kecskeméten és a Budapesti Teológiai Akadémián végezte. 1934-ben szerez lelkészi oklevelet. A Kecskeméti Református Akadémiát is elvégzi. Kecskeméti és budapesti segédlelkészi évek után Erden lelkipásztor. Két templomot épített. Huszonnyolc évi lelkészi szolgálat után megromlott egészséggel nyugdíjba vonul. 1962-1968 között az UNESCO párizsi intézményében tudományos munkát végez, az afrikai irodalmi ismerettár összeállításában segítkezik, két alkalommal Afrikába látogat. Az otthoni vádak és gyanúsítgatások miatt nem tér haza. Az Észak-rajna- westfáliai Magyar Protestáns Gyülekezet meghívja lelkipásztorául. Ebben a gyülekezetben találja meg élettársát Margareta asszonyt, a Rajnai Evangéliumi Egyház Diakóniai (Szeretetszolgálati) Intézményének tisztviselőjét. Segítségével kocsival, villanyorgonával járta az aacheni, bielefeldi, bochumi, dortmundi, esseni, münsteri, koblenzi gyülekezeteket. 1978-ban, 68 évesen másodikszor ment nyugdíjba. Festeget. 1986-ban váratlanul meghal Párizsban szolgáló lelkésztestvére, Kulifay Imre. A párizsi magyar gyülekezet létét megmentve ideiglenesen újra szolgálatot vállalt. 1990-ben vonult véglegesen nyugdíjba. 1999. január13-án, Düsseldorfban hunyt el.
 19. Varga Pál: *Rövid beszámoló a németországi magyar protestáns gyülekezetekről*, Harang 1994/2, 6. oldal.
 20. 1990-ben a lap nem jelent meg, de 1991-ben, tartalmában és külalakjában megújulva szolgálta a hívek tájékoztatását.
 21. Varga Pál: Az Ulm környéki magyar protestáns gyülekezet (kézirat)
 22. Lázár J. Csaba lelkipásztor és bilkei Pap Lajos gondnok írásbeli közléséből.
 23. Varga Pál: *Rövid beszámoló a németországi magyar protestáns gyülekezetekről*, Harang 1994/2, 5-7. oldal.
 24. Ugyanott.

KAPUK Ligeti Pál fotósorozata
A kolozsvári Farkas utcai templom bejárata

**Nem akarom haraggal
zárni az évet.
Mindenki kérjen tőlem
bocsánatot!**

**MA REGGEL A
HÉT VEZÉR
EGYIKÉNEK
KÉPZELTEM
MAGAM.
ÁLMOS
VAGYOK!**

Szeretnék egy nagyon
erős főnököt!
Mert ő, talán meg bírná
emelni a fizetésemet!

**Mikor szerelmesek vagyunk,
sok hülyeséget csinálunk.
Én , például, egyszer
férjhez is mentem...**

**Azért ne fuss a
nő után, nehogy
összeütközz
azzal, aki
menekül előle!**

Kérdeztem a lányomtól, hogy
nem látta-e az újságomat.
Azt mondta, hogy a papír
újság az már a múlt, most
mindenki tabletet használ.
Ideadta az iPad-et .
A légynek esélye sem volt.

Társaságban ne beszélj
magadról.
Megteszik helyetted
ha már elmentél.

Érdekes, hogy a hangos
köszönést sokan nem hallják
meg, de azt, hogy "akkor
rohadj meg", nem tudod
olyan halkán mondani,
hogy ne vegye észre.

Nagyapám mesélte egyszer, hogy ő bizony a kezdetektől tudta, hogy el fog süllyedni a Titanic. Próbálta figyelmeztetni az embereket, de senki sem hitt neki.

Nagyapám bátor ember volt, így hát nem adta fel. Újra és újra az emberek arcába üvöltötte, hogy el fog süllyedni a hajó...amíg ki nem dobták őt a moziból.

*Az lenne az igazi ajándék
a Jézuskától, ha nem hozna
hanem vinne....
van egy listám , hogy kiket !*

**Az a férfi, akinek nincs
szerencséje a nőknél, még nem
tudja mekkora szerencséje van...**

**Őszintén sajnálom
azokat, akiknek nincs
kutyájuk...**

úgy hallottam, ha leejtik a
kaját a földre, fel kell
venniük.

**Anyu azt mondta:
Nem az a bátor aki
sose fél, hanem aki
hashajtóra altatót
vesz be!**

*Lovaskocsimat
protézisre cserélném!*

Fogat fogért.

KAPUK Ligeti Pál fotósorozata
Kolozsvári kapualj I. Vallásszabadság Háza.